

არნოლდ ჩიქობავას ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

მარინე ბერსენაძე-კაციტაძე

მოდალობა ქართულსა და ინგლისურში

(10.02.02 ენათმეცნიერების თეორია და ისტორია)

დ ი ს ე რ ტ ა ც ი ა

ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატის

სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:
ფილოლ. მეცნ. დოქტ., პროფ.
ი. ქობალავა

თბილისი
2006

ს ა რ ჩ ე ვ ი

შესავალი.

თავი I. მოდალობა ინგლისურ და ქართულ ენებში და მათი გამოხატვის საშუალებები.

თავი II. შესაძლებლობის გამოხატვის გრამატიკულ-სემანტიკური საშუალებები ინგლისურსა და ქართულში. ინგლისური მოდალური ზმნა can და მისი.

გრამატიკულ-სემანტიკური შესატყვისები ქართულში. ინგლისური მოდალური ზმნა may და მისი

გრამატიკულ-სემანტიკური შესატყვისები ქართულში.

თავი III. ვალდებულება-აუცილებლობის გამოხატვის გრამატიკულ-სემანტიკური საშუალებები ინგლისურსა და ქართულში.

ზოგადი დასკვნები.

გამოყენებული ლიტერატურა.

შ ე ს ა ვ ა ლ ი

მოდალობის ცნება არ არის მხოლოდ ლინგვისტური ცნება. მოდალობა ფართო ლოგიკურ-სემანტიკური კატეგორიაა, რომელიც ზოგადად გამოხატავს გამონათქვამის დამოკიდებულებას რეალობისადმი (resp. ნიშნის დამოკიდებულებას აღსანიშნისადმი). მოდალობა, როგორც აზროვნების გზა, ხერხი, წარმოადგენს ლოგიკის საგანს. მოდალობის საკითხს ლოგიკაში სპეციალურად განიხილავს **მოდალური ლოგიკა**. მისი ერთ-ერთი ფუძემდებლის **რაითის** (G. V. von Wright) მიხედვით (პალმერი, 1995 : 11) მოდალობათა ლოგიკურ სისტემაში ერთიანდებიან შემდეგი ჯგუფები:

1. **ალეტიკური** ანუ ჭეშმარიტების მოდალობა – აუცილებელი, შესაძლებელი, შემთხვევითი, შეუძლებელი;

2. **ეპისტემური** ანუ ცოდნის მოდალობა – განსაზღვრული (გადაწვეტილი), განუსაზღვრელი (გადაუწყვეტელი), ყალბი;

3. **დეონტური** ანუ ვალდებულების მოდალობა – ვალდებული, დასაშვები, ინდიფერენტული, აკრძალული;

4. **ეგზისტენციალური** ანუ არსებობის მოდალობა – უნივერსალური, არსებული, ცარიელი.

ენები არ იმეორებენ ლოგიკურ (იდეალიზებულ) სისტემებს. ლოგიკურისაგან განსხვავებით ლინგვისტური მოდალობა ემყარება ენობრივ სპეციფიკას და, შესაბამისად, განსხვავებულ სისტემას ქმნის. დასახელებული ლოგიკური ჯგუფებიდან ლინგვისტიკაში მიღებულია ძირითადად ეპისტემური (შესაძლებლობა, დედუქცია) და დეონტური (აუცილებლობა, ვალდებულება) მოდალობები.

ენათმეცნიერებაში მოდალობის კატეგორია ფართო განხილვის საგანია, მაგრამ იგი ჯერ კიდევ არ არის საბოლოოდ განსაზღვრული. არსებობს მრავალი დეფინიცია, რომელთა დაწვრილებით განხილვას, ბუნებრივია, აქ ვერ წარმოვადგენთ. მოკლედ შევხებით მხოლოდ მოდალობასთან დაკავშირებულ არსებით მომენტებს (დაწვრ. იხ. ზვერევა: 13-21; ლიაპონი: 303-304).

ზოგადი დეფინიცია, რომელსაც შეუძლია მოიცვას მოდალობის მთელი შინაარსი, არ არსებობს. სხვადასხვა ავტორი განსხვავებული პოზიციებიდან და მიზნებიდან ამოსვლით ყურადღებას ამახვილებს მოდალობის სხვადასხვა მხარეზე. შესაბამისად, აღნიშნული კატეგორია ძირითადად გაგებულია როგორც მიმართება:

მოქმედების სუბიექტისა შესრულებულ მოქმედებასთან (გამოიხატება მოდალუ-

რი ზმნებით); მოლაპარაკისა გამონათქვამის შინაარსთან (გამოიხატება მოდალური სიტყვებით); გამონათქვამის შინაარსისა სინამდვილესთან მოქმედების რეალობა-ირეალობის თვალსაზრისით (გამოიხატება კილოს ფორმებით)... (ერმოლაევა: 97-106; ზვერევა: 13-21).

მოდალობათა არსებულ კლასიფიკაციებს შორის ფართოდ გავრცელებულია დაჯგუფება ობიექტურ და სუბიექტურ მოდალობად.

ობიექტური მოდალობის შემთხვევაში მოდალობის შინაარსი გამოიხატება სინტაქსურ დონეზე კილოს ფორმებით. თხრობითი კილოს ფორმებით გამონათქვამში (resp. წინადადებაში) გამოხატული მოქმედება განიხილება როგორც რეალური ფაქტი, საპირისპიროდ იმ კილოთა ფორმებისა, რომლებშიც მოქმედება წარმოდგენილია როგორც არარეალური, ირეალური (პირობითი, შესაძლებელი, სასურველი, აუცილებელი და ა. შ.). ობიექტური მოდალობა წინადადების აუცილებელი ნიშანია. სუბიექტური მოდალობა გამოხატავს მოლაპარაკის მიერ ფაქტის სხვადასხვაგვარ, სუბიექტურ კვალიფიკაციას, შეფასებას. იგი გამოირჩევა შინაარსისა და გამოხატვის საშუალებათა მრავალფეროვნებით. ობიექტური მოდალობისგან განსხვავებით, სუბიექტური მოდალობა ფაკულტატურია (ლიაპონი: 303-304).

გამოხატული შინაარსის მიხედვით, მოდალობის სამ სკალას გამოყოფს ჯ. ლაიონზი: I _ ნატვრა, მიზანი; II _ აუცილებლობა, ვალდებულება; III _ დარწმუნებულობა, შესაძლებლობა. ავტორის აზრით, ეს სქემა რამდენადმე პირობითთია, რადგან ენათა მიხედვით სკალები შეიძლება შეიცვალოს: შეივსოს ახალი წევრებით ან დაემთხვეს ერთმანეთს (ლაიონზი: 326).

ენათმეცნიერებაში არის ცდები მოდალური შინაარსის გაფართოებისა. მაგ., ჯ. ლაიონზი ბრძანებითთან ერთად მოდალურად თვლის კითხვით ფორმებსაც, რამდენა-

დაც კითხვით გამოიხატება მოლაპარაკის **მოლოდინი** და არა მომხდარი ფაქტი (ლაიონ-ზი: 326). ე. ბენვენისტის მიხედვით კი, წინადადების სამი ტიპი – მტკიცებითი, კითხვითი, ბრძანებითი, მართალია, ერთმანეთისგან განსხვავდებიან სინტაქსისა და გრამატიკის სპეციფიკური ნიშნებით, მაგრამ ერთნაირად ემყარებიან პრედიკაციას. ისინი გამოხატავენ სამ მოდალობას, რომლებიც ასახავენ მოლაპარაკის სამ პოზიციას: ან მას სურს ცოდნის გადაცემა თანამოსაუბრისათვის, ან სურს მისგან ინფორმაციის მიღება, ან სურს უბრძანოს მას რაიმეს გაკეთება (ბენვენისტი: 140). მოდალობის ასეთი გაგება მიუღებლად იქნა მიჩნეული იმ მოსაზრებით, რომ მოლაპარაკის ნებისმიერი სურვილი გარკვეული მოქმედების შესრულებისას გადმოიცემა მხოლოდ ბრძანებითის ფორმით, მაშინ როდესაც თხრობითი და კითხვითი წინადადებები მოდალობას გამოხატავენ მხოლოდ როგორც რეალურს ან არარეალურს (ზვერევა: 14).

ზოგჯერ მოდალურ მნიშვნელობას აფართოებენ აგრეთვე მასში გამონათქვამის შინაარსთან მოლაპარაკის ემოციურ-ექსპრესიული დამოკიდებულების შემოტანით. მაგ., შ. ბალი თვლის, რომ წინადადება შედგება ორი ნაწილისაგან. ერთი კორელაციურია წარმოდგენების წარმოქმნის პროცესისა. ეს ნაწილი – **დიქტუმი** – თავისში ლოგიკურად შეიცავს პროცესის (მოვლენის, მდგომარეობის ან თვისების) კორელატს, რომელიც, ჩვეულებრივ, ლოკალიზებულია არსებით სახელებში (**დედამიწა** ბრუნავს, **მზე** ანათებს...). წინადადების მეორე, ძირითადი, ნაწილი არის მოდალობის გამოხატვა ანუ ოპერაცია, რომელსაც აწარმოებს მოაზროვნე სუბიექტი. მოდალობას გამოხატავს **მოდალური ზმნა** (ფიქრი, გახარება, სურვილი...), რომელიც თავის სუბიექტთან ერთად ქმნის **მოდუსს**. მოდალური ზმნა შეიცავს მსჯელობის, გრძნობის, ნების სრულიად განსხვავებულ ნიუანსებს¹. ამდენად, ავტორისათვის «მოდალობა – ეს არის წინადადების სული;

¹ ავტორი უფრო მეტად არ აკონკრეტებს ამ ნიუანსებს, რადგან მთლიანად ემყარება ფ. ბრიუნოს თვალსაზრისს, რომელიც მოდალობებში განიხილავს გამოხატვის ისეთ შინაარსებს, როგორცაა: მოლო-

ისევე, როგორც აზრი, ის წარმოიქმნება მოლაპარაკე სუბიექტის აქტიური ოპერაციის შედეგად. მაშასადამე, არ შეიძლება წინადადების მნიშვნელობა მივანიჭოთ გამონათქვამს, თუ მასში არ არის მოდალობის რაიმე გამოხატულება მაინც» (ბალი: 44-45).

განსაკუთრებით ფართო მსჯელობა გაიშალა მოდალობის, როგორც კატეგორიის, გარშემო. ენათმეცნიერთა ნაწილი თვლის, რომ მოდალობა გრამატიკული კატეგორიაა (ბუდაგოვი: 294; პალმერი: 6 და შემდ.), კერძოდ კი – სინტაქსური (ერმოლაევა, იხ. ზვერევა : 17). ყველაზე მეტი მომხრე ჰყავს თვალსაზრისს, რომ მოდალობა სემანტიკური კატეგორიაა (კოლშანსკი: 97; ზვერევა: 18; ...).

ჩვენს ნაშრომში მოდალობა განხილულია, პირველ ყოვლისა, როგორც სემანტიკური კატეგორია, რომელიც კონკრეტულ ენებში გამოხატულია გრამატიკული, ლექსიკური, საკუთრივ მოდალური, ინტონაციური, ტექსტუალური საშუალებებით. მათი ერთი და იმავე კატეგორიის რეალიზაციებად მიჩნევის შესაძლებლობა განპირობებულია იმით, რომ მოდალობა უნივერსალური სემანტიკური კატეგორიაა.

მოდალობის გამოხატვის თვალსაზრისით ენობრივ სისტემებს შორის არ არსებობს პრინციპული სხვაობა: ფაქტობრივად, ისინი ერთიანი უნივერსალური მოდელის კონკრეტულ გამოვლინებას წარმოადგენენ. სხვაგვარად, ენათა მრავალფეროვნება, რომელიც ერთი შეხედვით, უსასრულოა, რეალურად საკმაოდ შეზღუდული გამოდის: «ენები იზომორფულია იმ აზრით, რომ მათ სტრუქტურებს საფუძვლად უდევს ერთი და იგივე ზოგადი პრინციპები» (იაკობსონი: 95). ეს აზრი გასაგები ხდება ენის შინაგანი ბუნების გათვალისწინებით. ენა სისტემაა. ფ. დე სოსიურის შემდეგ ლინგვისტიკაში სადავო არ არის, რომ სისტემის გასაგებად აუცილებელია არა მისი შემადგენელი კომპონენტების უბრალო ჩამოთვლა, არამედ იმ ურთიერთმიმართებების დადგენა, რომელიც არ-

---

დინი, იმედი, შეშფოთება, შიში, გაკვირვება, თანხმობა, მოწონება, კმაყოფილება, უკმაყოფილება, განურჩევლობა და მისთ.

სებობს ამ კომპონენტებს შორის და ქმნის ენის სტრუქტურირების საფუძველს. ენებს შორის საერთო სწორედ ამ ზოგად პრინციპში მდგომარეობს (სოსიური: 100), რომელიც არსებობს განსხვავებულ ენათა სტრუქტურულ ორგანიზაციაში. ეს არის შინაგანი სტრუქტურული პრინციპი, რომელიც დგას განსხვავებულ ენათა ფაქტების მრავალფეროვნების უკან.

იმის მიხედვით, თუ გამოხატვის რომელ საშუალებას ეძლევა უპირატესობა ამა თუ იმ ენაში, მოდალობის გამოხატვის ფორმებიც ენათა მიხედვით განსხვავებულია. ენათა შორის არსებულ მსგავსებათა და განსხვავებათა შესწავლა განეკუთვნება ლინგვისტური ტიპოლოგიის სფეროს.

მოდალობის ტიპოლოგიის საკითხები დიდი ხანია ფართო მსჯელობის საგანს წარმოადგენს. თუმცა ცნობილია ის დიდი სიმწიფეებიც, რომლებიც ამ ტიპის კვლევას ახლავს თან. იმ ცნობილ სირთულეებთან ერთად, რომლებიც საერთოდ წარმოიქმნება ტიპოლოგიის საკითხებთან დაკავშირებით, მოდალობის შემთხვევაში ჩნდება კიდევ სხვა ფაქტორი. როგორც სამართლიანდ შენიშნავს ფ. პალმერი, მოდალობის კვლევის სფეროში კრიტერიუმების სიზუსტე შეიძლება იყოს უფრო მიახლოებითი, ვიდრე რეალური. ეს გასაგებია, რამდენადაც აღნიშნულ სფეროში ოპერირება ხდება ისეთი ცნებებით, როგორცაა: ირეალობა, არაფაქტობრიობა, სუბიექტურობა, შესაძლებლობა, აუცილებლობა და მისთ. (პალმერი: 2-7), რაც, ბუნებრივია, ამნელებს ზუსტი კრიტერიუმების გამოყენებას.

მაგრამ ზემოაღნიშნული ხელს არ უშლის მოდალობის ტიპოლოგიური კვლევისათვის ადეკვატური პროცედურების გამოყენებას და მეტ-ნაკლები სიზუსტის მიღწევას. ჩვენს გამოკვლევაში ვემყარებით ფ. პალმერის ზოგად მოსაზრებებს ამ საკითხებზე. სახელდობრ, ტიპოლოგიური კვლევა გულისხმობს ორ საფეხურს. პირველი იქნება მოდა-

ლობის კატეგორიის ინდივიდუალური იდენტიფიკაცია ცალკეულ ენებში, მეორე – მოდალობის კატეგორიის, როგორც ერთი და იმავე კატეგორიის, იდენტიფიკაცია განსხვავებულ ენებში. მაგრამ ამ საფეხურებზე იდენტიფიკაციის ბუნებაც განსხვავებულია. თუ პირველ საფეხურზე მოცემული კატეგორია იდენტიფიცირდება და განისაზღვრება დამოუკიდებლად ყოველი ენისათვის, სპეციფიკური ფორმალური მახასიათებლების მიხედვით, მეორე საფეხურზე ენათშორისი იდენტიფიკაცია ძირითადად ემყარება სემანტიკურ მახასიათებლებს (პალმერი, 2-7)..

ენათა ტიპოლოგიური შედარება გულისხმობს განსხვავებულ ენათა საანალიზო სტრუქტურების შეპირისპირებით ანალიზს, რაც წარმოადგენს ტიპოლოგიური ლინგვისტიკის სპეციალური დარგის – კონტრასტული ლინგვისტიკის კვლევის საგანს.

კონტრასტული ლინგვისტიკა – ეს არის ენათა შედარება სინქრონიაში. ის იკვლევს განსხვავებებს და მსგავსებებს ცალკეულ ენათა (მნიშვნელობათა ცალკეულ სისტემებს) შორის. ამიტომ კონტრასტული ლინგვისტიკა ამოსავლად ირჩევს აღნიშვნის სისტემას («სამყაროს სურათს»), რომელსაც შეიძლება შეუდარდეს ცალკეული ენები როგორც ერთი და იმავე «სამყაროს» გამოხატულებები, გაფორმებული სხვადასხვანაირად. არჩეული «აღნიშვნის სისტემა» შეიძლება იყოს შესადარებელ ენათაგან ერთ-ერთი ან რომელიმე *tertium comparationis*, რომელიც საშუალებას იძლევა ენათა დაპირისპირებისათვის ერთ დონეზე (კოსერიუ: 69-70; გამყრელიძე და სხვ.: 431-432).

კონტრასტული ანალიზის მნიშვნელობა განსაკუთრებით დიდია თარგმანის საკითხებთან დაკავშირებით. თავის დროზე ვ. ფონ ჰუმბოლდტი შენიშნავდა, რომ განსხვავებული წარმატებით, მაგრამ მაინც ყველა ენაზე ხერხდება ყოველნაირი იდეის გადმოცემა. ამასთანავე, კარგი თარგმანი ორიგინალივით ბუნებრივი უნდა იყოს (კარტოზია: 20, 28). ასეთი გაგება პრინციპულად გამორიცხავს თარგმანისადმი მექანიკურ

მიდგომას.

თარგმნა შემოქმედებითი პროცესია. როგორც ენათშორისი და, მაშასადამე, კულტურათშორისი საკომუნიკაციო აქტი, იგი მრავალპლანიანი მოვლენაა და მისი შესწავლაც მხოლოდ სხვადასხვა მეცნიერებათა მეთოდებით არის შესაძლებელი. ამიტომ თარგმანის თეორია, როგორც მეცნიერება (ნებისმიერი სხვა მეცნიერების მსგავსად), «ცდისა და შეცდომების» გზით იმკვიდრებდა ადგილს. თარგმანის თეორეტიკოსებს შორის დიდხანს არ იყო ერთიანი თვალსაზრისი იმის შესახებ, თუ რომელ მეცნიერებას _ ლინგვისტიკას თუ ლიტერატურათმცოდნეობას (და კიდევ სხვას) _ უნდა დამყარებოდა თარგმანის ზოგადი თეორია. იყო მერყეობა ხან ერთი, ან მეორე მიმართულებით. ბოლო დროის (როგორც უცხოურ, ისე ქართულ) თეორიულ გამოკვლევებში ცალსახად გამოიკვეთა თვალსაზრისი, რომ მხოლოდ კომპლექსური მიდგომა უზრუნველყოფს მყარ საფუძველს ადეკვატური თარგმანისათვის (საკითხის შესახებ იხ. გაჩეჩილაძე, 1958; ნათაძე, 1986; საყვარელიძე, 2001; ფანჯიკიძე, 1995; Бархударов, 1975; Швейцер, 1985...).

სადაო არ არის ის ფაქტი, რომ ერთი ენიდან მეორეზე თარგმანის უპირველესი ამოცანა ამ ენებს შორის ეკვივალენტობის დადგენაში მდგომარეობს². ეს ნიშნავს ურთიერთშესაბამისობის დადგენას როგორც სათარგმნ (ორიგინალის) და თარგმანის ენათა გრამატიკულ სტრუქტურებში, ისე ფორმოზრივ-აზროზრივი შესაბამისობის მიღწევას ნაწარმოების მიზანდასახულობისა და მხატვრული თავისებურებების შენარჩუნებით.

მხოლოდ ასეთი სრული ეკვივალენტობა ქმნის ერთადერთ საიმედო საყრდენს განსხვა-

---

² ზოგი მკვლევარი, ფაქტობრივად, ეჭვის ქვეშ აყენებს ეკვივალენტობის ობიექტურად დადგენის შესაძლებლობას. ასე, ამერიკელი ლოგიკოსის უ. კვანინის მიხედვით, არცერთი თარგმანი არ ექვემდებარება განსაზღვრას. იგულისხმება არა იმდენად თარგმანის სიმწიფეები, რამდენადაც ობიექტური საფუძვლების არარსებობა თანაბრად შესაძლებელი გზებიდან ერთ-ერთის ასარჩევად. ეს გამოძინარეობს ავტორის მოსაზრებიდან, რომ ენობრივ მნიშვნელობას არა აქვს ამხსნელი ძალა. ამიტომ თარგმანის გაგება, როგორც ენებს შორის მნიშვნელობის შენარჩუნებისა, შეცდომაა. ენობრივი მნიშვნელობების შეპირისპირებას არა აქვს გამართლება. აქ ლაპარაკი შეიძლება მხოლოდ სოციალური სტიმულაციის მიმართ ადამიანთა მიდრეკილებების, წინასწარი განწყობის შესახებ ღია რეაქციებზე (Самсонов: 1979).

ვებული ენების (resp. განსხვავებული სტრუქტურების) შეპირისპირებითი ანალიზის საფუძველზე თარგმანის განხორციელებისათვის³.

ეკვივალენტობის საკითხი, თუ ამასთანავე გავითვალისწინებთ სათარგმნი მასალის ჟანრულ, სტილისტიკურ და სხვა თავისებურებებს, საკმაოდ რთულია და ერთმნიშვნელოვნად ვერ გადაწყდება. ეკვივალენტობას ნებისმიერ დონეზე საფუძვლად უდევს სათარგმნი და თარგმანის ენებს შორის ძირითადი გრამატიკული მახასიათებლების მსგავსებათა და, რაც ასევე მნიშვნელოვანია, განსხვავებათა გამოვლენა.

ქართულის შედარება განსხვავებული სტრუქტურის ენებთან (რომ არაფერი ვთქვათ სიტყვათა სემანტიკაზე, რომელიც ნებისმიერი თარგმანის შემთხვევაში პირველხარისხოვანი მნიშვნელობისაა) ენის სხვადასხვა დონეზე სხვადასხვა სირთულით წარმოგვიდგება. ინგლისურ-ქართულ თარგმანთან მიმართებით შეიძლება ითქვას, რომ თარგმნის დროს სახელებთან განსაკუთრებული პრობლემები არ იქმნება. ამ სფეროში წარმოქმნილი ძირითადი სიძნელებები (განსხვავებული ბრუნების სისტემითა და არტიკლით გამოწვეული) ადვილად გადასაჭრელია. პირიქით, ზმნისა და მასთან დაკავშირებული სტრუქტურების აზრობრივ და გრამატიკულ შესაბამისობაში მოყვანა დიდ სირთულებებს აწყდება. ეს ეხება მოდალობის კატეგორიის გადმოცემასაც, რაც განსაკუთრებით თვალსაჩინო ხდება მხატვრული თარგმანის შემთხვევაში. შეიძლება ითქვას, რომ ის სტილისტიკური თუ გრამატიკული ხარვეზები, რომლებიც ხშირად იჩენს თავს ინგლისურ-ქართულ ან ქართულ-ინგლისურ თარგმანებში მოდალობასთან დაკავშირებით, მეტწილად ქართული ზმნის თავისებურებათა გაუთვალისწინებლობის შედეგია.

---

³ ფორმოზრივ-აზრობრივი ეკვივალენტობის აუცილებლობა სრულიად ცალსახად დასტურდება ფსიქოლოგიური ექსპერიმენტით. აღმოჩნდა, რომ როგორც სიტყვა-სიტყვითი თარგმანის გზით ორიგინალის ლოგიკური შინაარსის შენარჩუნება, ისე შინაარსის ადეკვატურობის დაუცველად მხოლოდ ფორმათა მსგავსებისაკენ სწრაფვა, მკითხველთა შეფასებით, ძალზე ამცირებს თარგმანის მხატვრულ ღირებულებებს და მიუღებელს ხდის მას მკითხველთათვის (ჯვარშივილი: 92-107)..

რაც შეეხება ტექსტების ფორმოზრივ-აზროზრივი შესაბამისობის მიღწევას სა-
თარგმნ და თარგმანის ენებს შორის, აქ აუცილებელი ხდება როგორც ლიტერატურათ-
მცოდნეობისა და სხვა სამეცნიერო დარგების (ლინგვისტიკის, ფსიქოლოგიის, სოციოლო-
გიის...) მონაცემთა, ისე ექსტრალინგვისტური ფაქტორების გათვალისწინებაც (ფანჯიკი-
ძე: 51). ამ კონტექსტში ძალზე მნიშვნელოვანი ჩანს მოსაზრება იმის შესახებ, რომ თარ-
გმანში მოსალოდნელი (და აუცილებელი!) გადახვევების დროს დიდ როლს ასრულებს
სათარგმნი ენის მატარებელთა ეთნოფსიქოლინგვისტური ტიპიც, ე. ი. ინტელექტუა-
ლურ-ემოციური ტიპი პიროვნებისა, რომელიც ფლობს მოცემული ენისათვის სპეციფი-
კურ სამეტყველო და არასამეტყველო კომუნიკაციურ სტრუქტურებს, განსაზღვრულს მო-
ცემული საზოგადოების კულტურული თავისებურებებით (სოროკინი: 166).

ქართული თარგმანის თანამედროვე თეორიების პოზიციებიდან განსაკუთრებით
საინტერესოდ მიგვაჩნია იმ მთარგმნელობითი ტრადიციების გათვალისწინებაც, რომელიც
შეიქმნა ძველ ქართულ მწერლობაში და მნიშვნელოვნად ეხმიანება თანამედროვე თეორია-
თა მოთხოვნებს.

ქართველი ხალხი თავის არსებობის მანძილზე არასოდეს მოწყვეტია მსოფლიო
კულტურის განვითარებას. ამ თვალსაზრისით უმნიშვნელოვანესი როლი სწორედ ქა-
რთულმა თარგმანებმა ითამაშა. ისინი შესრულებულია თავისი დროისათვის მოწინავე
კულტურის მქონე ხალხთა ენებიდან (ბერძნულიდან, არაბულიდან, ებრაულიდან, სი-
რიულიდან, სპარსულიდან...) და იმთავითვე ქართველი ხალხის კულტურულ, რელი-
გიურ თუ სხვა მოთხოვნებს ემსახურებოდა. მათ შემოგვინახეს განსხვავებული მთარ-
გმნელობითი ტრადიციაც.

ქართული თარგმანის ისტორია იცნობს თავისუფალ, ქართული სულიერებით
აღბეჭდილ თარგმანებს, როგორც ამას ასრულებდა, მაგ., ეფთვიძე ათონელი. მას თარ-

გმნის დროს მუდამ მხედველობაში ჰქონდა «მისი თანამემამულეების სულიერი მო-
თხოვნილებანი, მომზადებისა და განვითარების დონე, მათი ფსიქიკური სპეციფიკური
თვისებანი და თავის თარგმანებს უფარდებდა ამ მოთხოვნილებებს, დონეს, თვისებებს»
(კეკელიძე: 174).

მეორე მხრივ, ცნობილია ზუსტი, დედანთან მაქსიმალურად მიახლოებული თარ-
გმანებიც (მაგ., ეფრემ მცირისეული თარგმანები), თუმცა ეროვნული კოლორიტის გა-
ვლენას არც ამ ტიპის თარგმანები აღწევენ თავს (კეკელიძე: 174-175).

მთარგმნელობითი საქმიანობა საქართველოში არ შეწყვეტილა და დღესაც წარმატე-
ბით გრძელდება, რაც მყარ საფუძველს ქმნის თეორიული განზოგადებებისათვის.

კონტრასტული ლინგვისტიკის პრინციპები მნიშვნელოვან გამოყენებას პოუ-
ლობს აგრეთვე მეორე (უცხო) ენის (ე2) სწავლებასთან დაკავშირებული სტრატეგიის
გამომუშავებაში. ამგვარი სტრატეგია აქტუალურია სწავლების ყველა ეტაპზე და, სხვა
სპეციფიკური ამოცანების გადაჭრასთან ერთად, გულისხმობს იმ ამოცანების გადაჭრა-
საც, რომელიც დგება განსხვავებული სტრუქტურის ენათა შეპირისპირებით შესწავლას-
თან მიმართებით.

მეორე ენის (ე2) ათვისების საყოველთაოდ მიღებული სტრატეგია არ არსებობს.
ზოგადად ეს უკანასკნელი გაგებულია როგორც «ადამიანის შემეცნებითი მოღვაწეობის
პროცესში გადაწყვეტილებათა მიღების კანონზომიერებანი», «მოქმედების ვარიანტის
არჩევა» და ა. შ. (დაწვრ. იხ. ზალევსკაია: 319-327). მაგრამ, მიუხედავად საკითხისადმი
განსხვავებული მიდგომებისა, ყველა მკვლევარი საბოლოოდ მაინც იმ დასკვნამდე მი-
დის, რომ ე2-ის ათვისების სტრატეგია განსხვავდება მშობლიური ენის _ ე1-ის ათვისების
სტრატეგიისაგან. თუმცა სწავლების პრაქტიკამ, ამასთანავე, დაადასტურა, რომ წარმატე-
ბული შედეგები მაინც უფრო იმ შემთხვევაშია მოსალოდნელი, როდესაც სწავლების

სტრატეგია მაქსიმალურად უახლოვდება მშობლიური ენის ათვისების პირობებს (გორელი: 94).

სწორი სტრატეგიის დადგენის სირთულე განპირობებულია როგორც ლინგვისტური, ისე ექსტრალინგვისტური ხასიათის ფაქტორებით. ზოგი სპეციალისტის აზრით, ლინგვისტური ფაქტორებიდან ყველაზე რთულ სფეროდ წარმოგვიდგება ლექსიკა, შემდეგ კი – ენობრივი სრუქტურა (კეტფორდი: 368), რაშიც მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ინტერფერენციის მომენტი, რომელიც უჩნდება ე2-ის შემსწავლელს. სწორი სტრატეგიის არჩევა გულისხმობს ე1 და ე2 ენათა შეპირისპირებით სწავლებას, რომელიც, თავის მხრივ, ემყარება ამ ენათა სტრუქტურების ადეკვატურ ანალიზს (კეტფორდი: 69). გამოთქმულია აგრეთვე მოსაზრება ენობრივ უნივერსალიათა სხვადასხვა ტიპის გავლენაზე მეორე ენის სწავლების პროცესზე (გესი, არდი: 387). სტრატეგიის შერჩევაში განსაკუთრებულ სითრულეს ქმნის მოსწავლეთა ასაკობრივი განსხვავება. როგორც ექსპერიმენტული ფსიქოლოგიის დარგში ჩატარებული გამოკვლევებიდან ჩანს, ე2-ის ათვისების პროცესში მიწოდებული ენობრივი მონაცემების გადამუშავება სხვადასხვა ასაკობრივ ჯგუფში სხვადასხვა სტრატეგიას საჭიროებს (იმედაძე: 130-131). შენიშუნლია, რომ შეპირისპირებითი ანალიზის გამოყენება უფრო ღირებული ჩანს უფროსი ასაკის შემსწავლელთათვის, რადგან აქ მეტი შესაძლებლობაა კოგნიტიურ უნარზე დაყრდნობისა (ნიკელი: 356). სტრატეგიის არჩევისას აუცილებელი ხდება ისეთი ფაქტორების გათვალისწინებაც, როგორცაა იმ ქვეყნის გეოგრაფიული მდებარეობა, პოლიტიკური ორიენტაცია, ენობრივი სიტუაცია, რომელშიც მიმდინარეობს სწავლება; მოსწავლეთა ასაკთან ერთად, მათი განვითარება, კულტურის დონე, შესწავლის მიზანი, მასწავლებლის მოზადების დონე; გასათვალისწინებელია აგრეთვე ენის შესწავლის უნარი, «თანდაყოლილი იდეები» და მისთ. (დაწვრ. იხ. კეტფორდი: 369; ზალევსკაია: 321).

აღნიშნული ფაქტორების ჩარევა ენის სწავლების პროცესში, ბუნებრივია, რამდენადმე ზღუდავს კონტრასტული ლინგვისტიკის გამოყენებას ამ სფეროში. ეს გარემოება საფუძველს აძლევს ზოგ მკვლევარს ილაპარაკოს კონტრასტული ლინგვისტიკის «ნაწილობრივ გამოყენებაზე», მხოლოდ ისეთ სფეროებში, როგორცაა: სწავლების პროგნოზირება, შეცდომების გასწორება და მისთ. (ნიკელი: 364-365). მაგრამ გამოყენების სირთულე არ ამცირებს სწავლების პროცესში ამგვარი ანალიზის მნიშვნელობას: კონტრასტული ლინგვისტიკა გამოიყენება სწავლების ყველა დონეზე და მეტ-ნაკლებად აქტუალური რჩება ყველა ასაკობრივი ჯგუფისათვის. მისი პრინციპებისა და მეთოდების დახვეწა ენათმეცნიერების გადაუდებელ ამოცანათა რიგს განეკუთვნება.

წინამდებარე ნაშრომი აგებულია კონტრასტული ანალიზის საფუძველზე.

თავი I

მოდალობა ინგლისურ და ქართულ ენებში და მათი

გამოხატვის საშუალებები

ინგლისურ ენაში ძირითადად განსხვავებულია მოდალობის გამოხატვის შემდეგი საშუალებები: ლექსიკურ-გრამატიკული _ მოდალური ზმნები, ლექსიკური _ მოდალური (ან გარკვეული აფიქსებით გაფორმებული: acceptable და მისთ.) სიტყვები, გრამატიკული _ კილოს კატეგორია, წინადადების სახეები, გარკვეული დროის ფორმები და სხვ.

წინამდვილესთან მოქმედების დამოკიდებულების თვალსაზრისით გარჩეულია:

რეალური მოდალობა, როდესაც მოქმედება აღიქმება როგორც რეალური ფაქტი (გამოიხატება თხრობითი კილოს ფორმებით);

ირეალური მოდალობა, როდესაც მოქმედება აღიქმება როგორც არარეალური

ფაქტი (გამოიხატება კავშირებითი კილოს ფორმებითა და მოდალური ზმნებით ან მოდალური სიტყვებით); მოდალობის კატეგორია გამოხატულობას პოულობს აგრეთვე როგორც ბრძანებითი კილოს ფორმებში, რომლებიც გამოხატავენ ბრძანებას ან თხოვნას, ისე უარყოფით და კითხვით ფორმებში.

მოდალური ზმნები (modal verbs). მოდალური შინაარსის გამოხატვა ძირითადად ეკისრებათ მოდალურ ზმნებს.

აღნიშნულია, აგრეთვე, რომ ჩვეულებრივ, ზმნურ ფრაზებში, რომლებიც არ შეიცავენ მოდალურ ზმნებს, ლაპარაკია მხოლოდ წინადადების სუბიექტზე (მაგ., «გიორგი ცხოვრობს თელავში»). მოდალური ზმნის შემცველი ფრაზა ეხება ორ პირს – სუბიექტს და მოლაპარაკეს ან მსმენელს (შდრ., «გიორგი შეიძლება ხვალ ჩამოვიდეს», სადაც სუბიექტთან ერთად გამოხატულია მოლაპარაკის თვალსაზრისიც). აქედან გამომდინარე, ასეთი ფრაზებისათვის დამახასიათებლად მიჩნეულია სამი თავისებურება:

1. მათში ლაპარაკია არა მხოლოდ ფაქტებზე;
2. მათში გამოხატულია მოლაპარაკის/მსმენელის აზრი ლაპარაკის მომენტში;
3. მათში აუცილებლად ნაგულისხმევია ორი პირი – სუბიექტი და მოლაპარაკე/მსმენელი (ლუისი: 102).

არსებობს მოსაზრება, რომ მოდალური ზმნების საერთო სურათი ინგლისურში საკმაოდ მოუწესრიგებელია, რაც სერიოზულად აძნელებს მოდალების ბაზისური მნიშვნელობის დადგენას, როგორც ამას თვლის ფ. პალმერი. მაგრამ ავტორი საბოლოოდ მაინც უშვებს, რომ შესაძლებელია ყოველი მოდალობისთვის საერთო მნიშვნელობის ან მჭიდროდ დაკავშირებული მნიშვნელობების დადგენა (პალმერი: 100). პალმერის ამ მოსაზრების თაობაზე გამოთქმულია ვარაუდი, რომ თუ დავუშვებთ მნიშვნელობათა მთელი რიგის არსებობას, მაშინ მსმენელს გაუმწიფდება ბუნებრივი მეტყველებისათვის სა-

ჭირო სწრაფი დეკოდირება. საუკეთესო გამოსავალი იქნება დადგინდეს ცალკეული ცენტრალური მნიშვნელობა, რომელიც ამავე დროს გულისხმობს მარგინალური შემთხვევების ამოცნობასაც (ლუისი: 103).

მოდალური ზმნები გამოხატავენ არა მოქმედებას, არამედ მოქმედებისადმი დამოკიდებულებას. ისინი ქმნიან დეფექტური ზმნების ქვე-ჯგუფს («ჩაკეტილ კლასს»). მათ მიეწერებათ სხვა, სრულმნიშვნელობიანი, ზმნებისაგან განსხვავებული შემდეგი თავისებურებები:

არ შეუძლიათ თანაარსებობა;

არა აქვთ ფინიტური ფორმები;

არა აქვთ იმპერატივის ფორმები;

არა აქვთ მორფოლოგიურად გამოხატული წარსულის ფორმები;

არა აქვთ აწმყოში მესამე სუბიექტური პირის ნიშანი s, ინფინიტივები და მიმდებარეობები;

არა აქვთ be და have დამხმარე ზმნებით გაფორმებული დროები;

კითხვით ფორმებს აწარმოებენ ინვერსიით, ხოლო უარყოფითს _ not ან n't ნაწილაკების დართვით;

არ არსებობს ფორმალური განსხვავება მოდალური ზმნების შიგნით უარყოფისა და დროის ტერმინებში ეპისტემური და დეონტური მოდალობის თვალსაზრისით;

გამოიყენებიან როგორც დამხმარე ზმნები დამოუკიდებელ ზმნებთან (პალმერი: 33-34; ლუისი: 101; კვერკი და სხვ.: 147).

აქვთ მსგავსი სემანტიკა...

წინადადების სტრუქტურასთან მიმართებით აღნიშნავენ, აგრეთვე, მოდალური ზმნების შემდეგ თავისებურებებსაც:

ზმნურ ფრაზაში მათ უკავიათ პირველი ადგილი;

ერთსა და იმავე ფრაზაში გამორიცხავენ ერთმანეთს;

ავლენენ მნიშვნელოვან სემანტიკურ მსგავსებას (ლუისი: 102).

მოდალური ზმნები ქმნიან დეფექტური ზმნების პატარა ჯგუფს და თავიანთი შინაარსით გამოხატავენ არა მოქმედებას, არამედ მოქმედებისადმი დამოკიდებულებას – ვარაუდს, ეჭვს, შესაძლებლობას, აუცილებლობას. მათი დიდი ნაწილი ისტორიულად მიეკუთვნებოდა Preterit-present (ანუ past-present) ზმნათა ჯგუფს. ამჟამად მოდალური ზმნები დამოუკიდებლად არ იხმარებიან. წინადადებაში ისინი გვევლინებიან ე.წ. «შიშველ» ინფინიტივთან კავშირში და მასთან ერთად ქმნიან შედგენილ ზმნურ მოდალურ შემასმენელს (compound verbal modal predicate), სადაც ინფინიტივი გამოხატავს მოქმედებას, რომლის შესრულება შესაძლებელია, აუცილებელია ან სავარაუდო მოსაუბრის თვალსაზრისით (დაწვრილებით იხ. მამაცაშვილი და სხვ.: 125 და შემდ.).

მოდალური ზმნის შემცველი კონსტრუქცია შეიძლება იყოს: მოდალური ზმნა+simple infinitive; მოდალური ზმნა+perfect infinitive.

თანამედროვე ინგლისურში გამოყოფილია მოდალური ზმნების შემდეგი ჯგუფები:

ცენტრალური მოდალური ზმნები – can /could/, may /might/, must, will /shall, should /would;

ცენტრალური მოდალური ზმნები გარკვეულ შემთხვევებში განასხვავებენ დროს, თუცა დროის თვალსაზრისით ფორმალურად მარკირებული არ არიან. ამიტომ შესაძლებელია მათი დალაგება (must-ის გამოკლებით) წყვილებად, რომლის წევრები ერთმანეთს უპირისპირდებიან წარსული და არაწარსული დროის აღსანიშნავად. ასე, ერთი მხრივ იქნება არაწარსული დროის ფორმები – can, may, will, shall და მეორე

მხრივ კი შესაბამისად _ წარსული დროის ფორმები _ could, might, would, should.

შდრ. I think we can beat Glenavon – He thought he could help his brother in his illness.

არის სხვა მნიშვნელობებიც, რომლებიც გამოხატულია აღნიშნულ წყვილთა წევრებით. მაგ., ნამყო დროის მოდალებს უკავშირდება ჰიპოთეტური სიტუაციის, თავაზიანობის და ა. შ. გამოხატვა. ამიტომ მოდალური ზმნები შეიძლება მივიჩნიოთ დროის თვალსაზრისით არამარკირებულ ზმნებად (ბაიბერი და სხვ.: 484).

მარგინალური მოდალური ზმნები _ dare (to), need (to), ought (to), used (to);

უარყოფით ფორმებს აწარმოებენ მოდალების მსგავსად needn't, she dare not და ა.გ შ. ასეთი კონსტრუქციები შედარებით იშვიათია (ბაიბერი და სხვ.: 484, კვერკი და სხვ.: 138).

ნახევარ-მოდალები _ have to, be about to, be able to, be going to, be supposed to და ა.შ.;

ნახევარ-მოდალების (სხვა ტერმინებით _ კვაზი-მოდალების, პერიფრაზული მოდალების) კლასში შემოდიან მარგინალური მოდალებიც, dsre-ს გამოკლებით. ცენტრალურისაგან განსხვავებით მათი უმრავლესობა შეიძლება იყოს მარკირებული დროისა და პირის თვალსაზრისით. ისინი ზოგჯერ თანაარსებობენ ცენტრალურ მოდალებთან ან სხვა ნახევარმოდალებთან: He had to call the police; You have to protect... (ბაიბერი და სხვ.: 484, კვერკი და სხვ.: 143-146).

მოდალური იდიომები _ had better _ მიზანშეწონილება, სურვილი; would rather _ უპირატესობის მინიჭება; be to _ გამოხატავს მომავალს განსხვავებული კონოტაციებით როგორცაა: იძლევა, განწირულობა (კ ვერკი და სხვ.: 1241-143), have got to _ ვლადებულება, ლოგიკრი აუცილებლობა.

მათ არა აქვთ არა-ფინიტური ფორმები, ამიტომ მათა არ შეუძლიათ დაიკავონ

ადგილი სხვა ზმნის შემდეგ. ამით ისინი განსხვავებიან სრულმნიშვნელობიანი ზმნებისაგან, მაგრამ არც მთლიანად ემსგავებიან დამხმარე ზმნებს. ეს არის მოდალების ფუნქციით გამოყენებული ფიქსირებული იდიომატური გამოთქმები (დაწვრ. ბაიბერი: 484).

კატენატივები _ appear to, happen to, seem to...

კატენატიური ერთეული განისაზღვრება როგორც ზმნის არა-ფინიტური ფორმის კომბინაცია ფინიტურთან. ზმნა შეიძლება იყოს ან არ იყოს კატენატიური იმის მიხედვით, თუ რა მოსდევს ზმნას _ არა-ფინიტური ფორმა, თუ სახელური ელემენტი (ინფინიტიტივი თუ გერუნდივი ან მიმღობა) ასეთი კომბინაცია ქმნის რთულ კატენატიურ შემასმენელს (thr compound – vvrbal catenative predicate) (გოქსაძე და სხვ.: 5; კვერკვი და სხვ.: 146-146).

შინაარსობრივად მოდალური ზმნები იყოფა სამ ძირითად ჯგუფად, რომელთა მეშვეობით გამოხატულია:

უნარი/შესაძლებლობა/ნების დართვა; ვალდებულება/აუცილებლობა; ვარაუდი/ნება-სურვილი/ნდომა. მოდალური ზმნების უმეტესობა პოლისემანტიკურია: კონტექსტის მიხედვით თითოეულს აქვს ერთი ან რამდენიმე მნიშვნელობა, რომელთაც მოდალობის კატეგორია აერთიანებს. ობიექტურად ძნელია ამ მნიშვნელობათა ზუსტი დადგენა, მაგრამ შესაძლებელია მათი დაჯგუფება ფართო სემანტიკურ კატეგორიებში, როგორცაა **ეპისტემური** და **დეონტური** მოდალობები. გამოყოფენ, აგრეთვე, მოდალობათა მესამე კატეგორიას _ დინამიკურ მოდალობას. მოდალური ზმნების სემანტიკა ამ კატეგორიათა მიხედვით იკვეთება (კემბრ. გრამატიკა: 177 და შემდ.).

@ **კილო (mood).** ინგლისურში გარჩეულია სამი კილო: **თხრობითი** (Indicative) _ არამარკირებული კილო, რომლის მიხედვით მოსაუბრე ზმნით გამოხატულ მოქმედებას მიიჩ-

ნებს როგორც რეალურ ფაქტს; **კავშირებითი** (Subjunctive) – გამოხატავს მოქმედებას, რომელიც მოსაუბრის მიხედვით ირეალურია: შესაძლებელი, სავარაუდო; **ბრძანებითი** (Imperative) – გადმოსცემს მოსაუბრის თვალსაზრისით აუცილებელ მოქმედებას ბრძანების, თხოვნის, რჩევის სახით.

აღნიშნულია, რომ მოდალობის გამოხატვა დაკავშირებულია, აგრეთვე, უარყოფით ფორმებთან. კერძოდ, ეპისტემურსა და დეონტურ მოდალობას შორის ფორმალური განსხვავება სწორედ უარყოფის შემთხვევაში ვლინდება. ასე, წინადადებაში: He mustn't be in his office «ის არ უნდა იყოს თავის ოფისში» mustn't გამოხატავს დეონტურ მოდალობას, მაგრამ must-ის ეპისტემური მოდალობის გამოსახატავად გამოყენებულია მხოლოდ can't ფორმა: He can't be in his office «ის, ალბათ, არ არის თავის ოფისში» (პალმერი: 19).

მოდალობასთან დაკავშირებით განიხილება კითხვითი ფორმებიც. მაგ., ჯ. ლაიონზის მიხედვით, თუ თხრობით კილოს მოდალობის თვალსაზრისით ჩავთვლით არამარკირებულ, ნეიტრალურ კილოდ, მაშინ აღნიშნული თვალსაზრისით, გარდა არათხრობითი კილოებისა, ყურადღებას იქცევს კითხვითი ფორმებიც. მათ შეიძლება მიეწეროს დამატებითი მოდალური მნიშვნელობა, რამდენადაც საქმე ეხება მოლაპარაკის მოლოდინს და არა ფაქტს. ასე, ინგლისურში «ღია» ტიპის კითხვაზე – Is he here? «ის აქ არის?» და კითხვებზე – He's here, isn't he? «ის აქ არის, ასეა არა?» ან He isn't here, is he? «ის აქ არ არის, ასეა არა?» შესაძლებელია (და არა აუცილებელი) პასუხი «კი» ან «არა» (ლაიონზი: 25-26).

ითვლება, რომ თანამედროვე ინგლისურში კილოს კატეგორია ნელ-ნელა რღვევას განიცდის. კავშირებითი კილოს ადგილს მოდალური ზმნები იკავებენ. არსებობს თვალსაზრისიც, რომლის მიხედვით: "უფრო ზუსტი იქნება თუ ვიტყვით, რომ კავშირებითის

ნაცვლად იხმარება მისი ეკვივალენტური ფორმები" (ზონენშეინი).

კილოს კატეგორიის მოშლის დასაწყისად ასახელებენ დროისა და კილოს კატეგორიების გადაკვეთას. ჯ. ლაიონზი ნიმუშებად ასახელებს შემთხვევებს, როდესაც მოდალური დაპირისპირება სახეზეა ერთ რომელიმე დროში, მაგრამ ნეიტრალიზდება სხვა დროში. მაგ., ინგლ. *must* ზმნა აწმყოში გამოხატავს ორ განსხვავებულ მნიშვნელობას – აუცილებლობასა და ვარაუდს («გამომდინარეობას»): წინადადება *He must come regularly* შეაიძლება ნიშნავდეს ან იმას, რომ «ის ვალდებულია მოვიდეს რეგულარულად» ან იმას, რომ «მე ვფიქრობ, ის მოდის რეგულარულად». ნამყო დროის ფორმებში ეს დაპირისპირება ფორმალურად არის გამოხატული: *He had to come regularly* «ის უნდა მოსულიყო რეგულარულად» და *He must have come regularly* «ის მოდიოდა, ალბათ, რეგულარულად». ასეთ სიტუაციას ვაწყდებით მომავალი დროის ფორმებშიც. სახელდობრ, *will* და *shall*-ის შემცველი წინადადებები ყოველთვის მომავალ დროს როდი გადმოსცემენ. ისინი ითავსებენ მოდალობის მნიშვნელობასაც. მაგ., *He will be quite a big boy now* ნიშნავს «ის, საფიქრებელია, ახლა სულ დიდი ბიჭია». მიზეზი ასეთი სემანტიკური გადასვლისა იმ ფაქტის «ბუნებრივი» მოდელია, რომ მომავლის შესახებ მსჯელობა აუცილებლად ემყარება მოლაპარაკის რწმენას, წინასწარგანზრახვას და არა ცოდნას (ლაიონზი: 327-328; პალმერი: 211-218).

მოდალური სიტყვები (modal words). მოდალურს უწოდებენ სიტყვებს, რომლებიც გამოხატავენ მოსაუბრის დამოკიდებულებას წინადადებაში გადმოცემულ ფაქტსა და რეალობას შორის. მოდალური სიტყვები მეტყველების უცვლელი ნაწილებია, ისინი არ შედიან ფრაზაში, დგანან განყენებულად და სინტაქსურად ჩართულის ფუნქციას ასრულებენ.

სემანტიკურად მოდალური სიტყვები იყოფა სამ ჯგუფად და ძირითადად გამოხა-

ტავენ:

დარწმუნებულობას (certainty) – certainly, of course, sure, no doubt, really, indeed...;

სურვილს (desirability) – lucky, fortunatly, happily, unfortunatly...;

ვარაუდს (supposition) – perhaps, maybe, probably, obviously...

მოდალობის ზოგადი კატეგორიის კონკრეტულ ენობრივი გამოხატვის თვალსაზრისით განსხვავებული სურათი გვაქვს ქართულში. მოდალობის გამომხატველად, ჩვეულებრივ, გვევლინება: კილოს კატეგორია, მოდალური ზმნები და ნაწილაკები, ინფინიტიური კონსტრუქცია.

კილო. კილოს კატეგორია ერთ-ერთი ძირითადი კატეგორიათაგანია. ქართულში (ისევე, როგორც მრავალ სხვა ენაში) იგი გარკვეულ პრობლემებს აჩენს. ეს განსაკუთრებით ეხება ირიბ, ირეალურ კილოებს. აღნიშნულია, რომ ძველ ქართულთან შედარებით თანამედროვე ქართულში ირიბ, ირეალურ კილოთა რაოდენობა შემცირებულია და შესაბამისად ფართოვდება თხრობითი კილოს ფორმების არათხრობითი შინაარსით გამოყენების სფერო (მ. მამისთვალიშვილი, შ. ძიძიგური, ა. ჰაპიძე). რეალური და ირეალური კილოების დამთხვევის ამ ტენდენციის გამოხატულებაა, ქართულში დადასტურებული პროცესი, როცა თხრობითი კილოს ფორმა კავშირებითის ფუნქციას იძენს, როგორც ეს მოხდა II თურმეობითის შემთხვევაში⁴. თუმცა ქართულშივე შეინიშნება საპირისპირო ტენდენციაც – კავშირებითის ფორმათა გამოყენების სფეროს მნიშვნელოვანი შევიწროვება. მაგ., III კავშირებითის ფორმები რიგ შემთხვევაში ჩანაცვლებულია II თურმეობითის ფორმებით (ჰაპიძე: 83)84). პრობლემატურია აგრეთვე კავშირებითი კილოს კატეგორიულობის საკითხი: კილოს მორფოლოგიურ კატეგორიად განხილვის

---

⁴ II თურმეობითის ფორმები თხრობითი კილოს შინაარსით შენარჩუნებულია დიალექტებში.

ტრადიციის (შანიძე: 204-209; ჩიქობავა: 47) საპირისპიროდ გამოთქმულია ეჭვი, თუ რამდენად არის ფორმალური გამოხატვის თვალსაზრისით კილო მორფოლოგიური კატეგორია (გოგოლაშვილი 58-59; არაბული: 4-6; ჯორბენაძე: 22) და ა.შ. ჩვენი მიზნებიდან გამომდინარე შესაძლებლად მიგვაჩნია დავეყრდნოთ კილოს გაგებას როგორც რთული კატეგორიისა, რომლის გამოხატვაში ჩართულია როგორც გრამატიკული (არსებითად სინტაქსური, ისე ლექსიკურ-სემანტიკური, ინტონაციური... საშუალებები (პაპიძე: 1987, 61).

ზმნით გამოხატული მოქმედებისადმი დამოკიდებულების თვალსაზრისით ქართულში გარჩეულია სამი კილო: **პირდაპირი, რეალური** – თხრობითი და ირიბი, **ირეალური** – კავშირებითი და ბრძანებითი. მოდალობის გამოხატვის თვალსაზრისით ძირითადი დატვირთვა სწორედ ირიბ კილოებზე, განსაკუთრებით, კავშირებით კილოზე მოდის.

კავშირებითი კილო. იგი ქართულში გრამატიკულად გამოხატული კატეგორიაა: კავშირებითი კილოს ფორმა მორფოლოგიურად განსხვავებულია თხრობითი კილოს ფორმებისაგან (შანიძე: 204; კვაჭაძე: 210-211). კავშირებითი კილო წარმოდგენილია სამი მწკრივით: I კავშირებითის ანუ აწმყოს კავშირებითის, II კავშირებითისა და III კავშირებითის ფორმებით. მყოფადის კავშირებითის ჩამოყალიბება რამდენადმე შეფერხდა და, ფაქტობრივად, გამოხატავს დროულ თანამიმდევრობას, თუმცა მოდალური შინაარსი რამდენადმე მაინც შენარჩუნებული აქვს: გამოხატავს ნატვრითობას (პაპიძე: 1968, 74). შინაარსით კავშირებითი კილო გამოხატავს ირეალურ მოქმედებას და წარმოგვიდგენს მას როგორც შესაძლებელს, სავარაუდოს, სასურველს და ა.შ. შესაბამისი მოდალური შინაარსის გამოსახატავად გამოყენებულია საკუთრივ კავშირებითი კილოს ფორმები როგორც დამოუკიდებლად, ისე (უმრავლეს შემთხვევაში) კავშირებთან, მო-

დალურ ზმნებთან და ნაწილაკებთან ერთად. მოდალური შინაარსის გადმოცემისას აღსანიშნავია ფართო კონტექსტის როლიც. ქართულში კავშირებითის შინაარსის გამოსახატავად გამოყენებულია არამოდალურ კილოთა ფორმებიც, გარკვეული მოდალური სიტყვებისა და ნაწილაკების დახმარებით (დაწვრ. იხ. ქვემოთ).

კავშირებითი კილოს ფორმასა და შინაარსს შორის არსებული შეუსაბამობა, რაც რიგ შემთხვევაში ამნელებს კილოური სემანტიკის დადგენას, აშკარად მიანიშნებს იმ ფაქტზე, რომ თანამედროვე ქართულში კილოს, და კერძოდ კავშირებითი კილოს, მორფოლოგიური კატეგორია დარღვეულია (პაპიძე: 1987, 59-62). მაგრამ მოდალური სემანტიკის ანიშვნაში იგი უმნიშვნელოვანეს როლს ასრულებს და გარკვეულ შემთხვევაში იფართოვებს თავის სფეროს (შდრ. II თურმეობითი).

ბრძანებითი კილო. ამ კილოს შინაარსი შეიძლება გამოხატულ იქნას, როგორც ბრძანების, ისე თხოვნის, ხვეწნის ან წაქეზების ფორმით. თანამედროვე ქართულში ბრძანებითს მორფოლოგიური გამოხატულება არა აქვს: იგი იყენებს თხრობითის ფორმებს, მაგრამ მათგან განსხვავდება ინტონაციით (კვაჭაძე: 211).

მოდალური ზმნები და ნაწილაკები. ქართულში მოდალობის გადმოცემის მნიშვნელოვანი საშუალებაა მოდალური ზმნები და ნაწილაკები: **ეგებ/ეგება, იქნებ/იქნება, შეიძლება, ეტყობა, ჩანს, ლამის, უნდა/გინდა** ა.შ. ზოგიერთი მათგანი მხოლოდ მოდალური შინაარსით გვევლინება (**ეგებ/ეგება, ლამის**), სხვები გამოიყენებიან როგორც მოდალური დანიშნულებით, ასევე საკუთრივ ზმნური ფუნქციით (ბ. ჯორბენაძე). ეს განსხვავება კარგად ჩანს ასეთი მაგალითების შედარებით:

«ხვალ მატარებელი დროზე იქნება» – «**იქნებ** ხვალ კარგი ამინდი გამოვიდეს»;

«კაბას ეს ლაქა **ეტყობა**» – **ეტყობა**, კაბაზე ეს ლაქა დარჩება»;

«საქმის გაკეთება მხოლოდ ასე **შეიძლება**» – ეს საქმე **შეიძლება** მხოლოდ ასე გაკეთ-

დეს»;

«ბავშვს თამაში უნდა» – ბავშვს უნდა ეთამაშო».

მოდალურ ფორმათა ფორმოზრივ-ფუნქციური ცვლილება ქართულში XV საუკუნიდან იწყება.

მოდალური ნაწილაკები და ფუნქციით მათთან გათანაბრებული ზმნები გამოხატავენ მოლაპარაკის დამოკიდებულებას ზმნით გამოხატული მოქმედების (და, ამდენად, მთელი წინადადების) მიმართ.

აღნიშნული მოდალური საშუალებები უმეტესწილად მომდინარეობენ სრულმნიშვნელობიანი სიტყვებიდან. ამ ზმნათა სემანტიკამ და სინტაქსური კონსტრუქციის თავისებურებამ განაპირობა აღნიშნულ ფორმათა მიერ თანდათანობით ზმნური ნიშნების დაკარგვა. ეს ზმნები მოდალური მახასიათებლებით თავიდანვე გამოირჩეოდნენ და თავიანთ ზმნურ შინაარსს სხვა ზმნურ ფორმებთან ერთად გადმოსცემდნენ (მასდარული კონსტრუქციით ან ჰიპოტაქსის მეშვეობით). აღნიშნული მოდალური საშუალებები შესაბამის შინაარსს გადმოსცემენ როგორც კავშირებითი კილოს ფორმებთან ერთად, ისე დამოუკიდებლად – თხრობითი კილოს ფორმებთან.

ინფინიტიური კონსტრუქცია. მოდალური შინაარსის გადმოცემა მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული წინადადების სინტაქსურ კონსტრუქციაზე. თანამედროვე ქართულში ამ ფუნქციით გამოიყენება ე.წ. ინფინიტიური კონსტრუქცია, რომელიც შედგება მოდალური შინაარსის ზმნებისა ან მოდალური ნაწილაკებისაგან, ერთი მხრივ, და სახელზმნისა ან კავშირებითის ფორმებისაგან, მოერე მხრივ. ძირითადი სემანტიკური დატვირთვა მოდის კავშირებითის ფორმაზე, მოდალური ზმნები ან ნაწილაკები კი მოდალურ ელფერს სძენენ კონსტრუქციას (ჩხუბიანიშვილი: 42; პაპიძე 1987: 54, 68 და შემდ.).

სადისერტაციო ნაშრომში წარმოვადგენთ შესაძლებლობისა და ვალდებულება-აუცილებლობის სემანტიკის გამომხატველ საშუალებებს ინგლისურსა და ქართულში, მათი ურთიერთშესაბამისობის გათვალისწინებით.

ამჟამად არ ვეხებით will/would და shall/shoold მოდალურ ზმნებს. ისინი გარდა მოდალურობის გამოხატვისა, გვეკლინებიან აგრეთვე არამოდალური ფუნქციით – აწარმოებენ მომავალ დროს, რაც გარკვეულ თავისებურებას სძენს მათ სემანტიკას.

თავი II

შესაძლებლობის გამოხატვის გრამატიკულ-სემანტიკური

საშუალებები ინგლისურსა და ქართულში

თანამედროვე ინგლისურში მოდალობის გამოხატვის ფართო სემანტიკურ სპექტრში გამოიყოფა მოქმედების შესაძლებლობის გამომხატველი მოდალური ზმნები can (ნამყო დროის ფორმა could) და may (ნამყო დროის ფორმა might).

ინგლისური მოდალური ზმნა can და მისი გრამატიკულ-

სემანტიკური შესატყვისები ქართულში

Can მოდალური ზმნა გვხვდება კონსტრუქციებში: can + simple infinitive და can + perfect infinitive.

Simple infinitive-ის ფორმით can მოდალური ზმნის საშუალებით ძირითადად

გამოხატულია: **მენტალური ან ფიზიკური შესაძლებლობა, უნარი**. ამ მნიშვნელობით can-ის პარაფრაზად შეიძლება მოგვევლინოს: to be able to, to be capable to, know how to; **ალბათობა, შესაძლებლობა, რომელიც დამოკიდებულია ობიექტურ მომენტზე; ნების დართვა** (ზოგჯერ ირონიული ელფერით).

ეს მნიშვნელობები განსხვავებულ კონტექსტში მრავალ სემანტიკურ ნიუანსს იძენს, როგორცაა: თხოვნა/ნების დართვა (ამ მნიშვნელობით can ძირითადად გვევლინება სასაუბრო მეტყველებაში); აკრძალვა; თავაზიანი თხოვნა; საყვედური; ეჭვი/დაურწმუნებლობა/ვარაუდი და ა. შ. (მამაცაშვილი და სხვ.: 126-128).

გრამატიკული კონსტრუქციებისა და მათთან დაკავშირებული მოდალური ნიუანსების გამოხატვა ქართულში ძირითადად ეკისრება კავშირებით კილოს, მოდალურ ზმნებს, მოდალურ სიტყვებსა და ნაწილაკებს.

can+simple infinitive-ს ფორმების შინაარსს ახლანდელ დროში ქართულში შეესაბამება ძირითადად «შეძლება» ზმნის შემცველი კონსტრუქცია ან არამოდალური აწმყოს ან უწყვ. ფორმები:

“I’d like you all to know him-he’s a splendid fellow, knocked about all over the world and **can tell** you some good **yarns**”.

“მსურდა თქვენი თავი გამეცნო მისთვის. შესანიშნავი კაცია, თითქმის მთელი ქვეყნიერება აქვს მოვლილი და ბევრი საინტერესო ამბის **მოყოლა შეუძლია**”.

“There was friendly-that is all. I **can say**” .

«ისინი მეგობრობდნენ-სულ ეს არის, რისი **თქმაც შემიძლია**”.

ქართულში აწმყოს ფორმა შეიძლება გამოყენებული იყოს არამოდალური ფორმებითაც:

“I **can hear** you sighing through the telephone. Is anything the matter?”

«ტელეფონში მესმის, რომ ოხრავ. რამე ხომ არ მომხდარა?»

ამ (და სხვა ანალოგიურ) შემთხვევაში სავსებით ბუნებრივი ჩანს თხრობითი ფორმის გამოყენება, რამდენადაც ობიექტური წყობის ზმნა «მესმის» თავისი სემანტიკით გულისხმობს, რომ მოლაპარაკეს (სუბიექტური ან ობიექტური ფაქტორების პირობებში) **შეუძლია** მოსმენა, მმომავალი დროის ფორმათა გადმოსაცემად ქართულში გამოყენებულია «შეძლება»+II კამეშირებითის შემცველი კონსტრუქცია ან მყოფადის ფორმები:

“I’ve a good friend there, I **can borrow** from - he had declared”.

“მე იქ ერთი კარგი მეგობარი მყავს, ვისგანაც **შემიძლია** ფული ვისესხო _ განაცხადა თურმე რუფეთმა”.

“Let us lunch, and over lunch, we will put our heads together and see what **can be done**”

«კეთილი, კეთილი _ თქვა ჰუარომ. _ მოდით, ვისაუზმოთ და საუზმის შემდეგ ერთად მოვიფიქროთ და ვნახოთ რისი **გაკეთება შეიძლება**”.

Can+simple infinitive-ის კონსტრუქცია ინგლისურში გამოყენებულია წარსულის მნიშვნელობითაც. ასეთ შემთხვევებში სათანადო შინაარსის გამოსახატავად ქართულში შეიძლება შეგვხვდეს ნამყო წყვეტილის ფორმები:

“Now I **can see**, why, if you’re so horrib about him“.

«ახლა კი **მივხვდი**, რატომ არ მოდის, შენს არაკეთილგანწყობას გრძნობს”.

ამ (და სხვა მსგავს) შემთხვევაში, მიუხედავად იმისა, რომ ქართულში ფორმალურად მოდალობა არ არის გამოხატული, შინაარსი რამდენადმე მაინც ინარჩუნებს მოდალობას. ეს შესაძლებელი ხდება იმის გამო, რომ "I can see"-ს ნაცვლად

ქართულში გამოყენებული ზმნა «მივხვდი» არ არის თავისუფალი «ვარაუდის», «დაშვების» სემანტიკისაგან.

Can + perfect infinitive-ის ფორმებს ქართულში ძირითადად შეესაბამება ინფინიტიური კონსტრუქცია _ შეძლება + II თურმეობითი:

"I'm beginning to believe that **is what** happened – that, It's only thing that **can have happened**".

«თანდათან ვრწმუნდები, რომ ასეც იყო. სხვა არაფერი **შეიძლებოდა მომხდარიყო**».

"It wasn't suicide – I'm sure it wasn't suicide, but how **can it have been done**?"

«ეს არ ყოფილა თვითმკვლელობა. დარწმუნებული ვარ, რომ არ ყოფილა, მაგრამ როგორ უნდა **მომხდარიყო** მკვლელობა?"

როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, ინფინიტიურ კონსტრუქციაში II თურმეობითის გამოყენება სავსებით ბუნებრივია, რამდენადაც ამ მწკრივმა თანამედროვე სალიტერატურო ქართულში კავშირებითის შინაარსი შეიძინა.

ზოგჯერ «შეძლებას» ინფინიტიურ კონსტრუქციაში ენაცვლება მოდალური ნაწილაკი «უნდა», რომელსაც კითხვით ფორმაში კატეგორიული აუცილებლობის სემანტიკა რამდენადმე შესუსტებული აქვს:

"How **can it have been done**?"

«მაგრამ, როგორ **უნდა მომხდარიყო** მკვლელობა?».

უარყოფითი შინაარსის გადმოსაცემად ქართულში, როგორც წესი, გამოყენებულია თხრობითი კილოს მწკრივები და უარყოფითი მნიშვნელობის დამხმარე საშუალებები: არ, ვერ, ნუ, არაფერი, ვერაფერი, რომლებიც დამოუკიდებლად გამოხატავენ შეძლების

მოდალურ შინაარსს:

”I **can't** think why. It's Iris party and I can't believe she is so particularly anxious for our company”.

«არ მესმის რატომ? წვეულება ხომ აირისისთვის იმართება, მას კი რაში უნდა ეპიტნავებოდეს მაინცდამაინც ჩვენი კომპანია?»

Why you want to get into such stades about everything. I **can't think**“.

«ვერ გამიგია, ყველაფერში რატომ ერევი?».

We are uterly dombfounded at this strange series disasters, but it isn't - it **can't be** anything but coincidence”.

«ჩვენ თავზარდაცემულნი ვართ ამ უბედურების უცნაური განვითარებით, მაგრამ ეს სხვა არაფერია, თუ არა გარემოებათა დამთხვევა».

Can მოდალური ზმნის წარსული დროის ფორმად გვევლინება **could**, მაგრამ იგი ხშირად გამოიყენება სხვა დროებშიც რამდენადმე განსხვავებული მნიშვნელობებით. გრამატიკულად could – ის შემცველი კონსტრუქციები გამოხატულია could + simple infinitive და could + perfect infinitive-ის ფორმებით.

Could + simple infinitive აღნიშნავს როგორც წარსულ, ისე ახლანდელ და მომავალ დროებს. მნიშვნელობა – ფიზიკური შესაძლებლობა, მოქმედების შესაძლებლობა წარსულში ან წარსული შესაძლებლობა, რომელიც არ განხორციელებულა, დაურწმუნებლობა, მცირე ალბათობა. ქართულში ამ ფორმის შესაბამის კონტექსტში შეიძლება გამოყენებულ იქნას სხვადასხვა მწკრივი, როგორც მოდალური, ისე არამოდალური: II თურმეობითი, აწმყო, წყვეტილი, ნამყო უწყვეტელი, ხოლმეობითი, II კავშირებითი, მყოფადი. გრამატიკული ფორმების ასეთი მრავალფეროვნება საშუალებას

იძლევა განსხვავებული სემანტიკური ნიუანსების გადმოცემისა. მხედველობაში მისაღებია აგრეთვე, ფართო კონტექსტი, რომელსაც მოდალური საშუალებების გარეშე შეუძლია შესაბამისი მოდალური შინაარსის დაზუსტება ან გამოხატვა.

II თურმობითი. Could + simple infinitive-ის მნიშვნელობით წარსულ დროში ყველაზე ხშირი სწორედ ეს ფორმაა. გვხვდება «შეძლება» ზმნის როგორც პირიან, ისე უპირი ფორმებთან:

“They were followed by a man who **could make** noises» –

«მათ თან ახლდათ კაცი, რომელსაც **შეეძლო** სხვადასხვა ბგერები **გამოეცა**».

"To begin with your Bleibner was reported to have said he had a good friend in Egypt from whom he **could borrow**".

«უპირველეს ყოვლისა, იმ თქვენ ახალგაზრდა ბლეიბნერს ეთქვა, რომ მას ერთგული მეგობარი ჰყავდა ეგვიპტეში, ვისგანაც **შეეძლო** ფული **ესესხა**».

“She felt to have been revolted. But the strength of Victor Drake was the strength of the devil. He **could make** evil seem amusing.”.

«რუთმა იგრძნო, რომ უნდა აღშფოთებულიყო. მაგრამ ვიქტორი ისეთი უცნაური და სატანური ძალით აღსავსე იყო. მას **შეეძლო** საშინელებისთვისაც კი ხუმრობის ხასიათი **მიეცა**».

“As far as **I could see**, nobody could drive any particular profit from sir John’s death-Mr. Bleibrn was a different case”.

«რამდენადაც **შემეძლო** **დამენახა**, შეუძლებელი იყო ვინმეს რაიმე გარკვეული გამოჩენა ჰგონოდა, სერ ჯონის სიკვდილით».

“She hated Rosemary Barton. If thoughts **could kill**, she would have killed her”.

«და მას სძულდა როზმარი ბარტონი. ფიქრებით მოკვლა, რომ **შესაძლებელი**

ყოფილიყო, როზმარი დიდხანია ამქვეყნად აღარ იქნებოდა.

“She wonders sometimes with a very painful twist of the lips, how it was that he **could imagine** that she did not know”.

«სანდრა სიმწრით ტუჩებს იკვნეტდა და ძალიან უკვირდა, როგორ შეეძლო სტივენს ეფიქრა, თითქოს ის ვერაფერს ამჩნევდა?».

ნამყო წყვეტილი. თხრობითი კილოს ეს ფორმა გადმოსემს განსხვავებულ მნიშვნელობებს. Could + simple infinitive-ის შესატყვისად იგი, ჩვეულებრივ, გვხვდება უარყოფით კონსტრუქციებში, რომლებშიც გამოყენებულია უარყოფითი ნაწილაკები. რამდენადაც ეს უკანასკნელები მოქმედების შეძლების გამოხატვასთანაა დაკავშირებული, ისინი თვითონ ითავსებენ **could**-ის მოდალურ მნიშვნელობას და ამიტომ ძირითადი ზმნისთვის კავშირებითი ფორმის საჭიროება იხსნება. ამავე მნიშვნელობით არის გამოყენებული უარყოფითი ნაცვალსახელებიც:

“Nothing more of value **could be** extracted from Mr. Marales and he admitted frankly that his alcoholic condition was already well advanced by the time the cabarety was on”.

«ამაზე უფრო ფასეული მისტერ მორალესისგან ვერაფერი შეიტყვეს. მან გულახდილად აღიარა, რომ იმ დროისათვის, როცა ვარიეტეს წარმოდგენა დაიწყო, უკვე საკმაოდ შეზარხოშებული იყო”.

“I followed him, but search as we **could find** no trace of any living soul having passed that way”.

«მეც გავყევი, მაგრამ როგორადაც არ ვეცადეთ, კვალიც კი ვერ ვიპოვე, იმ სულიერისა იქ რომ ჩაიარა”.

რაც შეეხება კითხვით ფორმებს, ქართულ წინადადებაში კითხვითი ნაწილაკების არსებობის შემთხვევაში უფრო ბუნებრივია თხრობითი კილოს ფორმების გამოყენება:

“But had she been so fond of George, that his death **could effect** her so powerfully?

«**ნუთუ** იმდენად უყვარდა ჯორჯი, რომ მისმა სიკვდილმა **ასე იმოქმედა** ქალიშვილზე».

ზოგჯერ წყვეტილის ფორმის გამოყენება ქართულში ნაკარნახევია შინაარსითაც:

“Into this he **could put** all his ability, all his ambition”.

«**აქ ჰპოვა ასპარეზი** მისმა მიდრეკილებებმა. ძალა ერჩოდა”.

წყვეტილის ფორმების გამოყენება ქართულში შესაძლებელია ისეთ შემთხვევებშიც, როცა მოდალური ზმნა მიემართება საგანთა მთელ კლასს და მოდალობის (resp. ექვის, ვარაუდის) გამოხატვა აუცილებელი არ არის:

“Into this he **could put all** his ability, all his ambition.

«**აქ ჰპოვა ასპარეზი** მისმა მიდრეკილებებმა. ძალა ერჩოდა».

ნამყო უწყვეტელი. ამ თხრობითი მოდალობის მწკრივის გამოყენება could + simple infinitive-ის შინაარსის შესაბამისად ქართულში თვით უწყვეტელის სემანტიკასთან ჩანს დაკავშირებული. ნამყო უწყვეტელი გამოხატავს წარსულში მიმდინარე გაგრძელებულ, უწყვეტ და, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, ჩვეულ მოქმედებას, რითაც ხშირად შესაფერისი სიტუაციების გამოხატვისას მოდალობის აღნიშვნის საჭიროება იხსნება:

“Every difficulty **could** always **be smoothen** out by Miss Lessing capable fingers.

«მისის ლესინგის გამოცდილი ხელები ყოველგვარ სირთულეს ადვილად **სძლევდნენ**”.

ნამყო უწყვეტლის, როგორც უსრულასპექტიანი ფორმის, გამოყენება უფრო ხშირად განპირობებულია წარსულში მოქმედებათა თანადროულობის აღნიშვნის საჭიროებით (როგორც წართქმითი, ისე უკუთქმითი ფორმით):

“Anthony said: “Than’s why I asked you first if you **could trust** me. You’d have to my reasons on trust”.

«ამიტომ გკითხე თავიდან, **გჯეროდა თუ არა** ჩემი, _ მიუგო ენტონიმ. შენ უნდა მენდო.”

“For a moment he **could hardly believe** his ears! It was incredible!Impossible”.

«ვაჟი გაქვავდა, საკუთარ ყურებს **არ უჯერებდა** შეუძლებელია!»

ხოლმეობითი. Could + simple infinitive–ის შესატყვისად ქართულში ხოლმეობითის მწკრივის გამოყენება მოხერხებული ჩანს ინგლისურ წინადადებათა პირობითი შინაარსის გადმოსაცემად. რამდენადაც ხოლმეობითი არათხრობით კილოდ ყალიბდება, იგი პირობითის შინაარსსაც ითავსებს (შანიძე: 209; პაპიძე: 164.):

“I wonder to see if I **could frighten** the doctor. But it would take more than supernatural to frighten him“.

« მინდოდა მენახა, **თუ შევძლებდი** ექიმის **შეშინებას**”.

"If it weren't for Rosemary, I **could make** George ask me to marry him".

«როზმარი რომ არ ყოფილიყო, ნამდვილად **მოვახერხებდი**, რომ ჯორჯს ჩემთვის ცოლობა ეთხოვა.

“But it all fitted in so well-it **could all be explained** so naturally if only the girl had written the letters”.

«ყველაფერი თავის ადგილზე დადგებოდა და ბუნებრივი **ახსნა მიეცემოდა**, წერილები ამ გოგონას დაწერილი რომ ყოფილიყო”.

“Say she saw suddenly” good chase of getting rid of Rosemary’s and was fairly convinced that with Rosemary out of the way, she **could marry** George out of hand”.

«და უცებ როზმარის თავიდან მოშორების შესაძლებლობა დაინახა. თანაც

დარწმუნებული იყო, რომ თუ როზმარის გზიდან ჩამოიცილებდა, დაუბრკოლებრივ მისთხოვდებოდა ჯორჯს”.

აწმყო. Could აწმყოში გადმოსცემს: თავაზიან თხოვნას, ვარაუდს, ეჭვს, დაურწმუნებლობას, შესაძლებლობას, უკმაყოფილებას, გაკვირვებას, აუცილებლობას:

“It **could be true**. But even if it is, it’s not the real reason».

«**შეიძლება მართალიცაა**, მაგრამ ასეც რომ იყოს, მთავარი მიზეზი ეს არ არის.»

“Heaven knows we **could do** with some young blood,. He seems a decent chap, too”.

«ღმერთმა უწყის, რა ძალა **აქვს** ახალგაზრდა მჩქეფარე სისხლს. გარეგნულად ის კარგ შთაბეჭდილებას ტოვებს”.

აწმყოს უარყოფითი ფორმები არამოდალური აწმყოს მწკრივით გადმოდის, მოდალობის შინაარსს უარყოფითი ნაწილაკები გადმოსცემენ:

”Why **couldn’t** women let things decently alone?”

«რატომ არ **შეუძლიათ** ქალებს არ იქეცებოდნენ წარსულში?”

”Nearly a year ago-and he **couldn’t** forget”.

«თითქმის წელიწადი გავიდა, მაგრამ მას არ **ძალუძს** დავიწყება”.

II კავშირებითი. Could ინგლისურში გადმოსცემს მომავლის მნიშვნელობასაც. ქართულში სრულიად ბუნებრივია II კავშირებითის მოდალური მწკრივის ფორმათა გამოყენება, რადგან ეს მწკრივი მხოლოდ მომავლის მოდალური შინაარსის გადმოსაცემად გამოიყენება. ასეთ შემთხვევაში could + simple infinitive შემდეგ სემანტიკურ მნიშვნელობებს აღნიშნავს: თავაზიან თხოვნას, შესაძლებლობას, ვარაუდს, ვალდებულებას:

“I came to see if I **could be** of any **help** to you” said Race.

«მოვედი, რომ გამეგო, ხომ არ **შემიძლია** რითიმე **გემსახუროთ**”-უთხრა რეისმა”.

“I **could suggest** a reason.»

«შემიძლია ვივარაუდო, თუ რატომ».

"No, Kemp, there must be some quite simple explanation if only we **could get it**".

«არა, კემპ, ჩვენ აქ ხელიდან გვისხლტება რაღაც მარტივი ახსნა, რომელიც აუცილებლად უნდა ამოვიცნოთ».

მყოფადი. Could მომავალის მნიშვნელობით ქართულში მყოფადი მწკრივით გადმოიცემა. ასეთ შემთხვევებში არ გვაქვს «შეძლება» მოდალური ზმნა ან ნაწილაკი, რაც განსხვავებულ სემანტიკურ ნიუანსებს ანიჭებს მოდალურ კონსტრუქციას. ეს არის დარწმუნებულობა, შეუძლებლობა, ვარაუდი, გაფთხილება, ალბათობა:

“Now from all accounts of the dear lady, I **could hardly see**, Lucilla Drake as First Murderess”.

«მაგრამ, ავწონ-დავწონე რა ყველა შესაძლებლობა, მე ვერ ჩავთვლი ლუცილა დრიკს ნომერ პირველ მკვლელად».

“I shall keep a little – said Iris so that if ever wanted to, I **could be grand** and walk out and leave you».

«ცოტას მაინც დავიტოვებ ჩემთვის, - უპასუხა აირისმა. იმ შემთხვევისათვის, თუ ოდესმე წასვლას მოვისურვებ.»

"I **couldn't play up** the esal technique to you. Those clear eyes of yours-you wouldn't fall it".

«არ შემიძლია ჩემი ტექნიკა გამოვიყენოთ თქვენს მიმართ. თქვენ ისეთი ნათელი თვალები გაქვთ _ შეიძლება თვითონ არც კი გძრნობდეთ».

“If a girl **couldn't go** out with her fiance to dine in a restaurant without being subjected to annogance by detectives and Scotland Yard, what was England coming to?”

«თუ გოგონას არ შეუძლია თავის საქმროსთან ერთად რესტორანში ისადილოს ისე, რომ თავს არ დაესხნენ სკოტლანდ-იარდის დეტექტივები, მაშინ საით მიექანება ინგლისი?».

თანამედროვე ინგლისურ ენაში “could perfect infinitive”-თან გვხვდება.

“could +perfect infinitive”-ის შესატყვისად ქართულში II-თურმეობითი გამოიყენება ნაწილად “შედლებასთან” ერთად ან მის გარეშე. შემდეგი მნიშვნელობებით:

შესაძლებლობა (რომელიც შესაძლებელი იყო წარსულში);

ექვი, ალბათობა, სინანული, ვარაუდი:

“Don’t you see it? A waiter **could have poisoned** the champagne but the waiter didn’t”.

“არ გესმით? ოფიციასნტს შეეძლო შამპანური მოეწამლა, მაგრამ მას ეს არ გაუკეთებია”.

“She had better brains than George and **could have avoided** any trap that he was likely to set with the greatest of ease”.

“იგი ჯორჯზე გაცილებით ჭკვიანია და შეეძლო მის მიერ დაგებული მასიდან უმტკივნეულოდ გამომძვრალიყო”.

“It was not apparent on any face, but he **could have sworn** that it was there”.

“იგი არავის აღუბეჭდვია სახეზე, მაგრამ ინსპექტორს შეეძლო დაეფიცა, რომ აქ ნამდვილად შიში სუფევდა”.

“Yes-she **could have planted** something of the kind on him”.

“დიახ-მას მართლაც შეეძლო რაიმე ეხიმანდრა შეფისთვის”.

“and still less **could he have said** how it came about that the conversation should come round to the subject of life insurance”.

“უფრო ნაკლებ **შეეძლო** აეხსნა, როგორ მოხდა რომ მათი საუბარი ადამიანის სიცოცხლის დაზღვევას შეეხო”.

“It was a day when Rosemary’s Spirit **could have come** back and tell him the truth.

“მკვდარია დღეს, როდესაც **შეიძლებოდა დაბრუნებულიყო** როზმარის სული. . . და სიმართლე ეთქვა».

“Neither Iris nor George Barton **could have suggested** any other motive-then”.

“არც ირისს, არც ჯორჯს აზრად არ მოსვლიათ სხვა რაიმე მიზეზი **ეძებნათ**”.

“No thinking back over the incident in the attic, Iris wondered that she **could have been** so blind. The whole thing must have been going on under her eyes! And she had seen nothing. notices noting!”.

“ახლა კი, მანსარდაში გაკეთებული აღმოჩენის შემდეგ, აირისს უკვირდა, **როგორ შეეძლო** ასე **დაბრმავებულიყო**. ყველაფერი ხომ მის თვალწინ ხდებოდა, აირისი კი ვერაფერს ამჩნევდა!!!.

“But I soon realised tht only the doctor **could have perpetrastasted** and **concealed** the crimes”.

“მაგრამ მალე მივხდი, რომ მხოლოდ დოქტორს **შეეძლო ჩაედინა** და **დაეფარა** დანაშაული.”

“And yet I used to think, that I would have made him a good wife-that I **could have made** him happy”.

“ზშირად მიფიქრია, რომ კარგი მეუღლე ვიქნებოდი მისთვის, **შემეძლო** გამებედნიერებინა».

“She thought I **could have been** happy with him. I **could have made** him happy if only”.

“მე **შემეძლო** ბედნიერი ვყოფილიყავი მასთან-გაიფიქრა ქალმა.

მე შემეძლო გამებედნიერებინა ის, თუ არ”.

“It **could have been** a case of stychnine poisoning, for instance”.

“სტრიქნინით მოწამლვა ხომ არ შეიძლება ყოფილიყო”.

“I doubt very much if anybody **could have learned** across the table, for instance, without being noticed even if the lights were down”.

“საეჭვოა, რომ მაგიდის სხვა ბოლოდან ვინმეს ხელი მოეწვდინა ისე, რომ არავის შეემჩნია, თუნდაც მიბნედილ შუქზე”.

ნატვრა

“**could +perfect infinitive**”-ს ქართულში წყვეტილი მწკრივიც გამოხატავს, ლექსიკურად მნიშვნელობით შეთავაზება.

“She **could have given** it to Rosemary in a cachet. Ordinarily a cachet would take only a few minutes to dissolve, but possibly this had been a special kind of cacheti, it might have had a lining of gelatine or some other substance”.

“აბი შესთავაზა მას. ჩვეულებრივ, ამის გასაშვებლად საჭიროა რამდენიმე წუთი, მაგრამ შესაძლოა, ამჯერად აბს ჟელატინის ან სხვა რაიმე უცნობი ნივთიერების გარსი ჰქონდა”.

To be able to. Can მოდალურ ზმნას აქვს მხოლოდ ორი ფორმა – აწმყო ”can” და წარსული “could”. ეს სიცარიელე ივსება ეკვივალენტური ფორმით to be able to, რომელიც იხმარება როგორც აწმყოსა და წარსულში, ისე მომავალში.

To be able to – აწმყოში გაცილებით ფორმალურია, ვიდრე “can”.

ამდნიშნული ფორმა ქართულში გადმოიცემა შეძლება+IIკავშირებითის

კონსტრუქციით და გამოიყენება მომავლის აღსანიშნავად. გამოხატავს ვარაუდს, შესაძლებლობას, სურვილს, ნებას, შეთავაზებას:

"They **will** probably **be able** to find out fairly easily who wrote and if the writer knows anything".

«**შესაძლოა** მათ ადვილად **დაადგინონ**, ვინ დაწერა ისინი ან რა არის ცნობილი მათი ავტორისათვის».

"Some day, perhaps, she **would be able to forget** Rosemary Barton. But not yet".

«იქნებ, ოდესმე **შესძლოს დაივიწყოს** როზმარი ბარტონი, მაგრამ ჯერ არა; ახლა არ შეუძლია».

"I'd just love **to be able to** help you, chief inspector. Do ask me any questions you like".

«მოხარული ვარ **დაგეხმაროთ**, ინსპექტორო. მკითხეთ, რაც გნებავთ».

მყოფადის ფორმა "will be able to" ქართულში დაომიცემა მყოფადის მწკრივით.

მნიშვნელობა _ დარწმუნებულობა:

"I hope Monsieur Poirot **will be able** to throw some light on this extraordinary puzzle".

«ვიმედოვნებ, მესიე პუარო **შესძლებს** ნათელი **მოჰფინოს** ამ უჩვეულო თავსატეხს».

"George **will be able to** arrange it all. After all, this has happened before".

«ჯორჯი ყველაფერს **მოაგვარებს**. ადრეც ხომ ასე იყო».

"Only remember that once you've started them on the trail, you **won't be able** call them off".

«ოღონდ გახსოვდეთ, პოლიციას თუ დაუკავშირდებით, შემდეგ მათგან თავის დახსნა **გაგიჭირდებათ**».

"Would be able to" ფორმებს ქართულში შეესაბამება ინფინიტიური კონსტრუქცია.

მნიშვნელობა _ დარწმუნებულობა:

"And she herself had a great many tiresome engagements, but she did hope they **would be able to manage it**".

«თვითოთნ სანდრასაც უამრავი საზრუნავი უჩნდება იქ, მაგრამ იმედოვნებს, რომ მაინც **შეძლებენ** სათანადო დროის **გამონახვას**».

"Have been able to" პერფექტული ფორმაც ქართულში ითარგმნება ინფინიტური კონსტრუქციით ან უწყვეტლის მწკრივით. არ გვაქვს შეუძლებლობის სემანტიკური ნიშნით.

"I've been able to say much. I've taken all you do for granted, but It's not really like that".

«მე არასოდეს **მეხერხებოდა** ბევრი **ლაპარაკი**. თქვენს საქმიანობას მე აღვიქვამდი, თითქოს ასეც უნდა ყოფილიყო».

არის შემთხვევები, როდესაც პერფექტული ფორმა ქართულში I თურმეობით ითარგმნება. მნიშვნელობა _ ვარაუდი/ეჭვი, შესაძლებლობა:

"You seem to **have been able to notice** a great deal, Miss Shaddon – said Colonel Race".

«მის შედონ, თქვენ **მგონი** ყველა წყრილმანი **შეგიმჩნევიათ** _ უთხრა პოლკოვნიკმა რეისმა».

წარსულის ფორმა was able to ქართულში II თურმეობითის ფორმას იყენებს:

G"It was quite twenty minutes before colonel Race, having heard all Viktor's perfections and misfortunes **was able to** switch Liucxilla from the subject of sons to that of servants".

«ვიქტორის დამსახურებისა და მისი თავგადასავლის აღწერით მოქანცულ პოლკოვნიკ რეისს მხოლოდ ოცდახუთი წუთის შემდეგ **მიეცა საშუალება** საუბრის თემა **შეეცვალა** და მხარეებზე ჩამოეგდო სიტყვა».

"Yet he **was able to pay** the return passage to New York. Someone must have lent him the money".

«თუმცა ჰქონდა ამის შესაძლებლობა, რომ მისთვის ნიუ-იორკში დასაბრუნებელი ფული გადაეხადა. ვიღაცას უნდა ესესხებინა მისთვის ეს ფული».

მსგავს ფორმას ქართულში უწყვეტლის მწკრივიც გადმოსცემს «შესაძლებლობის» მნიშვნელობით:

"He **has** always **been able to** do what he likes with his mother".

«ვიქტორი ყოველთვის ხელზე იხვევდა დედამისს».

წარსულის პერფექტული ფორმა had been able to ქართულში წყვეტილის მწკრივს იყენებს. მნიშვნელობა _ შეუძლებლობა (წარსულში):

"That evening at the Dorchester **he'd been able to** look at nothing else. As beautiful as a fairy and pronanly just about as intelligent!"

«იმ საღამოს დორჩესტერში ენტონიმ თვალი ვერ მოსწყვიტა მას. ქალი ფერიასავით ლამაზი იყო და ალბათ, მასავით ჭკვიანი უნდა ყოფილიყო».

"He began **to be unable to** fix his mind on his work".

«კვლავ დაკარგა მუშაობის უნარი».

ქართულში შესაძლებელია I თურმეობითის ფორმაც შეგვხვდეს:

"You seem **to have been able to** notice a great deal, Miss Shaddon – said Colonel Rase".

«მის შედონ, თქვენ მგონი ყველა წვრილმანი შეგიმჩნევიათ _ უთხრა პოლკოვნიკმა რეისმა».

კიდევ ერთი ეკვივალენტური ფორმა, რომელიც ინგლისურ ენაში გვხვდება, არის to be capable of.

აწმყო ფორმით is capable of გადმოსცემს სემანტიკურ მნიშვნელობას _ ირონია:

"Sandra on the other hand, has a narrow medieval mind, **is capable** of fanatical devotion

and is caourageous to the point of recklessness".

«სანდრა კი, პირიქით, შეხედულების შუასაუკუნებრივი შეზღუდულობით გამოირჩევა. სამაგიეროდ, იმდენად თამამია, რომ ზოგჯერ სიგიჟის პირამდე მიდის».

შესაბამისად "was capable of" ქართულში შეძლება+II კავშირებით ითარგმნება. მნიშვნელობა _ დარწმუნებულობა:

"Very pleasant for him to have an attractive young girl like you about the house and when you marry, some day I should hope I **was** still **capable** of seeing to his comfort and looking after his health".

«უნდა სიამოვნებდეს, რომ სახლს შენსავით ჭკვიანი ქალიშვილი უძღვება, ხოლო როცა გათხოვდები, მე მივხედავ მას. ჯერ კიდევ არ დამიკარგავს უნარი, რომ **შეეძლო** მყუდრო გარემო **შევუქმნა** და ვიზრუნო მის ჯანმრთელობაზე».

იმავე ინგლისური ფორმისათვის ქართულში ზოგჯერ უწყვეტლის მწკრივია გამოყენებული, რომელიც ვარაუდისა და ალბათობის მნიშვნელობას გადმოსცემს:

"**Was** she **capable** of murder?"

«**შეეძლო** თუ არა მას მკვლელობის **განხორციელება?**»

ინგლისური მოდალური ზმნა **may** და მისი

გრამატიკულ-სემანტიკური შესატყვისები ქართულში

May მოდალური ზმნის სამუალებით გამოხატულია: მოქმედების შესაძლებლობა, დამოკიდებული ობიექტურ ფაქტორებზე, შანსი, ნების დართვა, ფაქტის შესაძლებლობა, აკრძალვა. ამ უკანასკნელი მნიშვნელობით „may» იშვიათია, უფრო ხშირად გამოიყენება can't, don't, mustn't.

შეინიშნება may-ს ჩანაცვლება might მორდალური ზმნითაც. თანამედროვე ინგლისურში may შედარებით იშვიათად ხმარებული სიტყვაა (ლუისი: 113).

May+simple infinitive-ის შესატყვისად ქართულში ჩვეულებრივია II კავშირებითის ფორმები, რომელთაც ერთვის შესაძლებლობის, დაეჭვების, ვარაუდის და მისთ. გამომხატველი: «იქნებ», «შეიძლება», «უნდა». მოდალური ნაწილაკები:

«You **may think** me a foolish, credulous woman, but Monsieur Poirot, I am afraid».

«**იქნებ** ბრიყვ და გულუბრყვილოდ **ჩამთვალთ**, მაგრამ მუსიე პუარო, მე მაინც მეშინია».

(ვარიანტი) «**შეიძლება** უგუნურ, უმეცარ ქალად **მიმიჩნით**, მაგრამ მუსიე პუარო, მეშინია»

სათანადო კონტექსტში შეიძლება შეგვხვდეს აწმყოს ფორმაც (მოდალური ნაწილაკების გარეშე):

“You **may be corect** in thinking Mrs. Barton wrote this letter. but there is nothing to indicate that, it was written to me».

«როგორც ჩანს თქვენ **მართალი ხართ**, როდესაც ვარაუდობთ, რომ ეს წერილი მისის ბარტონის დაწერილია, მაგრამ აქ არავითარი მითითება არ გვაქვს, რომ იგი ჩემდამია მიმართული».

may+perfect infinitive-ის შინაარსის გადმოსაცემად ქართულში გვაქვს წყვეტილის მწკრივის ფორმა + «შეძლება». სემანტიკური მნიშვნელობა – ვარაუდი/შესაძლებლობა/ალბათობა:

«She **may have cried out** or gasped-but nobody heard anything».

«**შეიძლება** მან **შეჰყვირა** კიდეც, მაგრამ არავის არაფერი გაუგონია».

ამავე მნიშვნელობით ქართულში აწმყოს კავშირებითი გვაქვს:

«Well, yes. At heart I did. Of course I **may have been** wrong».

«ყოველ შემთხვევაში, მეგონა რომ ვხვდებოდი. ცხადია, **შეიძლება ვცდებოდე** კიდევ».

თხოვნის/ნების ალების მნიშვნელობით კითხვით ფორმებში "may"-ს შესატყვისად ქართულში ჩვეულებრივია «ნების ალება»+II კავშირებითის ფორმები:

"**May** I just **mention** how appreciative we are. Mr. Barton, that you are-er-coming back to us?".

«**ნება მიბოძეთ**, მაძლობა **მოგახსენოთ** მისტერ ბარტონ, იმის გამო, რომ... ჰმ... კვლავ პატივი დაგვდეთ».

"You seem very well informed. **May** I **ask** why my private affairs should be diagged into the time light?"

«მგონი კარგად ხართ ინფორმირებულნი. **ნება მიბოძეთ გკითხოთ**, როდის აქეთ გახდა ჩემი პირადი საქმეები საყოველთაო განხილვის საგანი?"

"**May** I **say** that I much appreciate your courtesy in coming here instead should come to Scotland Yard".

«**ნება მიბოძეთ განგიცხადოთ**, რომ ღირსეულად ვაფასებ თქვენს საქციელს – თვითონ მობრძანდით აქ, ნაცვლად იმისა, რომ ჩემი ქალიშვილი და მისი მეუღლე გამოგემახებინათ სკოტლანდ იარდში».

«May» მოდალური ზმნის შესატყვისად ქართულში შეიძლება შეგვხვდეს «დაე»+II კავშირებითი ფორმაც. სემანტიკური მნიშვნელობა – ნატვრა, სურვილი, ნება (სუბიექტური):

«Iris Marlo, **may** her shadow never **grow** less».

«აირის მარლო, **დაე**, არასდროს არაფერმა ჩრდილი **არ მიაყენოს** შენ სიცოცხლეს».

«May» მოდალურ ზმნას კითხვით ფორმებში ზოგჯერ შეესატყვისება «შეძლება»+II კაშვირებითის ფორმა:

"May I ask you who you are?"

«შემიძლია გკითხოთ ვინ ბრძანდებით?»

«May» თანამედროვე ინგლისურში გვხვდება perfect infinitive-ს ფორმითაც, მნიშვნელობა – ვარაუდი, ეჭვი. ქართულში ამ მნიშვნელობით გვხვდება II თურმეობითისა და უწყვეტლის მწკრივის ფორმები:

"He **may have let** out something to her.

You know, colonel, none better. what a petty woman can get out of a man".

«არა, მაგრამ ბრაუნი საკმაოდ ახლო ურთიერთობაში იყო მის ცოლთან და ამასგან ხეირსაც ელოდა».

ხომ ცნობილია, რომ, ლამაზ ქალს ადვილად შეუძლია ყველაფერი დააფრქვევინოს მამაკაცებს”.

"Rosemary **may have liked** him, but I don't believe she knew much about him".

«როზმარის მოსწონდა იგი, მაგრამ არა მგონია, ბევრი რამ სცოდნოდა მის შესახებ”.

"We cannot be sure.He knew young Bleibner,too,remember and **may have suspected**. Something, or again the doctor **may have thought** that a further death motiveless and would strengthen the coils of superstition”.

«ჩვენ დარწმუნებულნი არა ვართ. ისიც იცნობდა ახალგაზრდა ბლეიბნერს და შესაძლოა ეჭვობდა კიდევ რაღაცას, ან იქნებ, ისევ დოქტორი ფიქრობდა, რომ კიდევ ერთი, უმოტივო და უმიზნო სიკვდილი გააძლერებდა ცრურწმენის გორგალს”.

(ვარიანტი) «დანამდვილებით ძნელი სათქმელია. არ დაივიწყოთ, რომ

ახალგაზრდა ბლანზერს ისიც იცნობდა და **შეეძლო** რაღაცნაირად დაეჭვებულიყო ანდა, სავსებით **შესაძლებელია**, ექიმს **გადაეწყვიტა**, კიდევ ერთი კაცის ამოტივტივებული სიკვდილი ხალხს რწმენას განუმტკიცებს. იმ ქვეყნიურმა ძალებმა იძიეს შერიო”.

ამავე შინაარსის გადმოსაცემად ქართულში გამოყენებულია თხრობითი კილოს ფორმებიც. ამ შემთხვევაში მოდალობის შინაარსს მხოლოდ მოდალური ნაწილაკები გადმოსცემენ. მაგ., II თურმეობითის ფორმების «შეეძლო დაეჭვებულიყო» და «შესაძლებელია გადაეწყვიტა» პარალელურად იმავე წინადადების სხვა თარგმანში მოდალურ ნაწილაკებთან გამოყენებულია ნ/უწყვეტლის ფორმები («შესაძლოა ეჭვობდა» და «იქნებ ფიქრობდა»).

«May» მოდალური ზმნის წარსული დროის ფორმა «might» გხვდება როგორც simple infinitive-ის, ისე perfect infinitive-ის ფორმებთან.

Might თანამედროვე ინგლისურში ხშირად იხმარება აწმყოს მნიშვნელობითაც და ნელ-ნელა დამოუკიდებელი ზმნის სტატუსს იღებს.

«May-might» დროის განსხვავებას იძლევა უპირატესად მაშინ, როდესაც აღნიშნავს შესაძლებლობას, ნების დართვას არაპირდაპირ მეტყველებაში:

«He asked me if I **might lend** him my book».

«მან მკითხა, თუ **შეეძლო** წიგნი **მეთხოვებინა** მისთვის».

სხვა შემთხვევებში «might» გამოხატავს: აწმყო ან მომავალ შესაძლებლობას ეჭვივადი ელემენტით; ვარაუდს; საყვედურს; დიდ ტაქტს თავაზიანი თხოვნის დროს; ნების დართვას:

Might+simple infinitive მომავლის მნიშვნელობით ქართულში გამოიხატება II

კავშირებითის ფორმითაც.

"Miss Marlo, **might I have** a word with you before I go? On a strictly business matter?"

«მის მარლო, სანამ დაგემშვიდობებოდეთ **შემიძლია თუ არა** რამდენიმე სიტყვით **გაგესაუბროთ** საიდუმლო საქმეზე?»

Might+simple infinitive გამოხატავს მომავალ შესაძლებლობას; ვალდებულება-აუცილებლობას; საყვედურს; დაურწმუნებელ (არასაიმედო) შესაძლებლობას; არარეალობას; ვარაუდს, ალბათობას:

"She **might go** to George in hysterics. She **might even come** to sandra. He could hear her tearfu, bowildered voice".

«როზმარი **შეიძლება** ჯორჯთან **გაიქცეს** და ისტერიკა გამართოს. **შეუძლია** სანდრასაც კი **მოუვარდეს**. სტივენს თითქოს ყურში ჩაესმის მისი ცრემლნარევი ხმა».

"I **might take** her out to lunch".

“**შემიძლია** საუზმეზეც **დავპატიჟო**”.

"Some day it **might be** important to produce that letter".

“ოდესმე ამ წერილმა **შეიძლება** განსაკუთრებული მნიშვნელობა **შეიძინოს**”.

Might+simple infinitive წარსულის მნიშვნელობით ქართულში მყოფადის მწკრივს იყენებს. სემანტიკური მნიშვნელობა – მომავალი შესაძლებლობა (ექვსის ელემენტით):

"It **might be important**, some day, to show why Rosemary took her own life".

«ოდესმე ეს წერილი დიდ მნიშვნელობას **შეიძენს**, მან ხომ შეიძლება როზმარის თვითმკვლელობის საიდუმლოება ახსნას».

"It occupied their minds and one never knew when it **might come** in useful". «აი, რაზე ღირს ფიქრი. ეს ყოველთვის **გამოადგებათ**».

დარწმუნებულობა/ვარაუდის ელემენტით:

”George said “She’s a very reserved woman.Looks cold as ice. But they say she’s crazy about Farraday.Sort of woman who **might resent** his having a friendship with another woman”

“ის ძალიან თავშეკავებული ქალია – თქვა ჯორჯმა. პირდაპირ ყინულივით ცივია, მაგრამ ამბობენ ფარადეიზე ჭკუას კარგავსო. ამ ტიპის ქალი ვერ აიტანს სხვა ქალთან მეგობრობას”.

“might+simple infinitive” მომავლის მნიშვნელობით ქართულში შეძლება+II თურმეობით იყენებს, სემანტიკური მნიშვნელობა – შესაძლებლობა/ვარაუდი/ალბათობა წარსულში:

“But, of course,if you were going to be late and **might** perhaps not **come** at all”.

“მაგრამ რადგან თქვენ უნდა დაგეგვიანთ, შესაძლოა, სულაც არ მიბრძანებულიყავით. . . მას სიტყვა გაუწყდა».

”That **might** be very important now. A lot **might depend** upon it. Iris cast her mind back into the past.Hersel and Rosemary as children”.

«ამას შეიძლება დიდი მნიშვნელობა მისცემოდა ახლა, ბევრი რამ გარკვეულიყო ამის შედეგად. აირისის ფიქრები წარსულში ჩაიძირა, გაიხსენა თავისი და როზმარის ბავშვობა”.

“not one by one at add times which **might happen** to anybody, but all at once which really meant gross, carelessness,didn’t Colonel Race think so?”

“თანაც ცალ-ცალკე კი არა, რაც ყველას შეიძლებოდა მოსვლოდა, არამედ ერთიანად. წარმოგიდგენიათ ასეთი უგერგილობა პოლკოვნიკის?”

“Might+simple infinitive” წარსული მნიშვნელობით უწყვეტლის მწკრივით გადმოვიდა ქართულში. სემანტიკური მნიშვნელობა – შესაძლებლობა წარსულში:

”Miss Shannon **might be**, as Inspector Kemp had affirmed, dumb but”.

«ინსპექტორ კემპის მტკიცებით, მის შენონთან საუბარი **ძნელი იყო**. მაგრამ...»

”Was any act committed by these four men which **might seem** to denote disrespect to the spirit of Men-her-Ra?”

«ხომ არ მომხდარა რაიმე ასეთი, რაც **შესაძლოა ნიშნავდეს** მენ-ჰორ-რას წეს-ჩვეულებათა უპატივცემლობას?!”

“Might+perfect infinitive” წარსულის მნიშვნელობით ქართულ ენაში გამოიყენება შემდგომი თურმეობითის ფორმით. მნიშვნელობა _ წარსული შესაძლებლობა:

”If young Victor had once been told to get out of his mess by himself it **might have been** the making of him. Now don’t argue, Iris”

«ყრმობისას რომ დაეცლია ვიქტორისათვის თვითონვე გამომხსნილიყო ყოველგვარი ხათხალიდან, მისგან **შეიძლება** კაცი **დამდგარიყო**. ნუ მეკამათები აირის..”.

”And, you were only a kid,of course Yes, I knowAll the same,I thought she **might have said** something”.

«შენ კი მაშინ მხოლოდ ბავშვი იყავი, რა თქმა უნდა: დიახ, მე ვიცი და მაინც ვფიქრობ, მას **შეძლო** რაიმე ეთქვა შენთვის”.

”So Rosemary **might have slipped** the cachet in her bag and then, during the cabareti with a headache increasing, she **might have dropped** it into her champaghe glass and let it dissolve”.

«რა თქმა უნდა, როზმარის **შეეძლო** აბი ხელჩანთაში **შეენახა**, ხოლო ვარიეტეს შემდეგ, როდესაც თავის ტკივილი გაუძლიერდა, შამპანურის ჭიქაში **ჩაეგდო**. ეს ჰიპოთეზაა”.

“Might+perfect infinitive”-ის შესატყვისად ქართულში “უნდა +II თურმეობითი” გვაქვს. მნიშვნელობა – ვალდებულება/აუცილებლობა წარსულში (ერთგვარი საყვედური):

”He **might have stood** firm He **might have chucked** it all **gone** right away”.

“მას **უნდა გაეძლო** ამ შემოტევისთვის. ყველაფრისთვის **უნდა მიეფურთხებინა** და უგზოუკვლოდ გადაკარგულიყო».

“Might+perfect infinitive” მთელ რიგ მაგალითებში ქართულში ნამყო უწყვეტელთან

”It **might have had** a lining of gelatine or some other substance. Or Rosemary might possibly not have swallowed it then but later”.

«მაგრამ **შესაძლოა**, ამჯერად აბს ქელატინის ან სხვა რაიმე უცნობი ნივთიერების გარსი **ჰქონდა**. როზმარისაც ხომ შეეძლო მაშინვე კი არ დაეღია წამალი, არამედ ცოტა დაეყოვნებინა”.

“Might+perfect infinitive” ქართულში მოდალური ნაწილაკის გარეშეც შეიძლება გადმოიცეს:

”Thought possibly he **might have been** one of those dreadful reporters”.

«ერთ-ერთი ამ საშინელ რეპორტიორთაგანი **მეგონა**”.

“George **might have realised** that she Lucilla would have been willing to take any amount of trouble”.

«ჯორჯი კი საერთოდ ვერ **ხვდებოდა**, რომ მას, ლუცილას, შეეძლო უამრავი უსიამოვნება აეცილებინა ოჯახისთვის».

“So **might** Agamemmon and Clytemnestia **have stared** at each other with the word

Iphigenia on their lips”.

«ალბათ ასევე შეჰყურებდნენ ერთმანეთს აგამემნონი და კლიტემნესტრა, როდესაც მათ ბაგეებზე იფიგენიას სახელი თრთოდა».

თავი III

ვალდებულება/აუცილებლობის გამოხატვის გრამატიკულ-

სემანტიკური საშუალებები ინგლისურსა და ქართულში

ვალდებულება / აუცილებლობის შინაარსს ინგლისურში გამოხატავენ მოდალური ზმნებით: must, have to, to be to, ought to, need.

“Must” მოდალური ზმნის ძირითადი სემანტიკური მნიშვნელობაა აუცილებლობა, რომელიც შეიძლება სხვადასხვა ნიუანსით იყოს წარმოდგენილი. ასეთებია: იძულება, ვალდებულება, აუცილებლობა, ბრძანება, ემფატიკური რჩევა, აკრძალვა, გაძლიერება, მოწვევა; რაღაცის ლოგიკური ახსნა, ვარაუდი, დარწმუნებულობა.

ფორმალურად “must”-ის შემცველი კონსტრუქცია შეიძლება იყოს: must+simple infinitive და must+perfect infinitive.

Must+simple infinitive-ის ფორმას შეუძლია გამოხატოს, როგორც ახლანდელი, ისე მომავალი და წარსული დროები.

როდესაც “must+simple infinitive” მომავლის მნიშვნელობას გამოხატავს, ქართულ ენაში შესაბამისად გამოყენებულია მოდალური ნაწილაკი უნდა+II კავშირებითის ფორმები, ზოგჯერ ლექსიკური საშუალებებიც. მნიშვნელობა _ პირადი ვლადებულება:

“I can not come with you now, Anthony. Ruth and I **must settle** things”.

«მე ვერ წამოვალ შენთან ერთად, ენტონი. რუთს უნდა მოველაპარაკო ყველაფერ-

ზე”.

"No, and I **must say** that the fact of cyanide having been used rather rules that possibility".

«არა, უნდა ვაღიარო, რომ ციანიდის ზმარება ასეთ შესაძლებლობას გამორიცხას».

"You **must forgive** my acting without consulting you, Philip, she said".

«უნდა მაპატიო, რომ არ შეგიტონხმდი, ფილიპ _ უთხრა ქალიშვილმა».

"She **must think** – go back rebmemeber Rosemary that’s for remembrance. There was to be no oblivion".

M»მან უდა იფიქროს, ჩაულრმავდეს წარსულს, გაიხსენოს როზმარის ხსოვნის პატივსაცემად, უარი დავიწყებას».

"We love each other! we belong together! You **must know** that just as I know it".

«ჩვენ ერთმანეთი გვიყვარს! ჩვენ ერთმანეთს ვეკუთვნივთ! შენ უნდა იცოდე ეს ისევე, როგორც მე ვიცი».

ბრძანება/თხოვნა/მოთხოვნა ერთმანეთთან სჭიდროდ დაკავშირებული სემანტიკური მნიშვნელობებია. ნიუანსები კარგად ჩანს ზეპირ მეტყველებაში, სადაც ამის დადგენა ინტონაციის საშუალებით შეიძლება. მათი ზუსტი გამიჯვნა წერილობით ტექსტებში, უმეტეს შემთხვევაში, ფართო კონტექსტის საშუალებით ხდება შესაძლებელი. მაგ., ძირითადად კონტექსტი აზუსტებს მნიშვნელობას, როდესაც **must** გამოიყენება «გაფრთხილების» შინაარსის გადმოსაცემად:

"Why should women insist on being so damned reckless? Rosemary and he **must be** more careful in future. They’d have to meet less often".

«რატომ არიან ქალები ასე შმაგნი და დაუფიქრებელნი? ის და როზმარი მომავალში

გაცილებით უფრო ფრთხილად უნდა იყვნენ. უფრო იშვიათად უნდა შეხვდნენ ერთმანეთს».

"Yoy **must be careful** very very careful".

«ფრთხილად უნდა იყო, ძალიან ფრთხილად».

Must მომავლის მნიშვნელობით გამოხატავს ვარაუდს, შესაძლებლობას:

"If one woman felt like that about him, another woman might also. Yes, it **must be** Stephen Farraday".

«თუკი მას შეუძლია ასეთი ძლიერი გრძნობა გაომიწვიოს ერთ ქალში, რატომ არ შეიძლება ისინი მოერე ქალსაც აღუძრას? დიახ, ეს სტივენ ფარადეი უნდა იყოს».

მომავლის მნიშვნელობა ქართულში მყოფადი მწკრივის ფორმითაც გამოიხატება ვარაუდის, ლოგიკური დასკვნის, ალბათობის სემანტიკით:

"Because, if it was not Stephen Farraday, it **must be** Anthony Browne".

«ხოლო, თუკი სტივენ ფარადეი არ აღმოჩნდა, მაშინ უთუოდ ენტონი ბრაუნი იქნება».

"We are going to be wonderfully happy, but we **must be brave**".

«ჩვენ საოცრად ბედნიერები გვაგვდებით, მაგრამ ამისთვის მტკიცენი უნდა ვიყოთ».

"I only meant that George is at peace somewhere and hasn't go to worry about me and my future any more. I **must decide** things for myself" .

«მხოლოდ ის ვიგულისხმე, რომ ჯორჯის სულმა უკვე მოიპოვა სიმშვიდე. მე და ჩემი მომავალუ მას უკვე აღარ ვაინტერესებთ, ამიტომ ყოველივე მე თვითონ უნდა გადავწყვიტო».

წარსულის მნიშვნელობით "must+simple infinitive"-ის შინაარსს გადმოსცემს ქარ-

თული უნდა+II თურმეობითის ფორმები. მოდალური შინაარსი შეიძლება გადმოიცეს უნდა ნაწილაკის გარეშეც. მნიშვნელობა – ვალდებულება/აუცილებლობა, შესაძლებლობა, ალბათობა. ხშირად ამ მნიშვნელობებს კონტექსტი აზუსტებს:

"The trouble was they had been seeing too much of each other. They **must meet** less often slacken off a bit".

«ხშირი შეხვედრები მოსაბეზრებელი ხდებოდა; ამიერიდან უფრო იშვიათად უნდა ენახათ ერთმანეთი».

"No, one **must guess**, no one **must know**, what he was felling—except Rosemary herself".

«არავის უნდა სცოდნოდა, არავინ უნდა მიმხვდარიყო, თუ რას გრძნობდა იგი, თვით როზმარის გარდა».

"But someone **must travel** on the Olympia to engineer the supposed moment of the robbery".

«მაგრამ გემზე უნდა ყოფილიყო ვინმე, რათა მოეგვარებინა ძარცვის მოჩვენებითი მომენტი».

"Two names stood out It **must**, positively it **must be** one or the order Stephen Farraday It **must be** Stephn Farraday".

A «ამოტივტივდა ორი სახე; იგი უთუოდ ერთ-ერთი მათგანი უნდა ყოფილიყო სტივენ ფარადეი! შესაძლოა, სწორედ სტოვენ ფარადეი!».

"Must+simple infinitive" აწმყოს მნიშვნელობით ქართულში გადმოცემულია აწმყოს მწკრივით. კილო თხრობითია, თუმცა მასთან გვხვდება ალბათ, ნეტავ, იქნება და ა. შ. მოდალური სიტყვები და ნაწილაკები, რომლებიც აწმყოს მწკრივის ფორმებს მოდალურ მნიშვნელობას ანიჭებენ. მოც. ფორმებით გამოიხატება – ვარაუდი/ეჭვი/ალბათ-

თობა, იძულება/აღიარება, აუცილებლობა:

"Why will you never come to the house. There **must be** a reason".

რატომ არასოდეს მოდიხართ სხალში. რაღაც მიზეზი უნდა იყოს».

“and I **must say** that Miss Lessing was really very sympathetic for once and offered to do everything she could – to take the burden off my shoulders”.

«**ვადიარებ**, მის ლესინგი ძალიან კეთილად მოიქცა, ყველაფრის მოგვარება თვითონ იკისრა და ამით უზარმაზარი ტვირთი შემიმსუბუქა”.

"Then he looked at his watch and murmured: I **must go** along to the house".

«მერე მან საათს დახედა და წაილულლულა: ჩემი პალატაში **წასვლის დროა**».

Must აწმყო მნიშვნელობით წააგავს can მოდალურ ზმნას. მაგრამ Must-ის ფორმებით გადმოცემული ვარაუდის/ეჭვის სემანტიკაში დიდია დარწმუნებულობის ხარისხი. Must უფრო გატეგორიულია.

შეავადართ:

1. must be true _ როგორც ჩანს, ასეც არის (კატეგორიული),

2. can be true _ შეიძლება, ასეც არის (მეტი მერყეობა).

საინტერესო ლექსიკურ მნიშვნელობებს გადმოსცემენ ინგლისურში უარყოფითი ფორმებიც: "must not" გამოხატავს აკრძალვას, ლოგიკურ დასკვნას, დიდ დარწმუნებულობას. აღნიშნული მოდალური მნიშვნელობები ქართულში, ჩვეაულებრივ, გადმოცემულია უარყოფითი ნაწილაკებით – არ, ვერ, ნუ:

"We **mustn't** forse the chief inspector's hand. It is entirely in his discretion what facts he makes public”.

«ჩვენ ხელს **ვერ შევუკრავთ** მთავარ ინსპექტორს მან თვითონ უნდა გადაწყვიტოს, რომელ ფაქტები გახადის საქართობის კუთვნილებად”.

"I **mustn't make** a mistake, eh".

«შეცდომა არ უნდა დავუშვა, ხო ასეა?»

"He **mustn't make** a slip A life, a valuable human life depended on it".

A «არაფერი არ უნდა გამოეპაროს ამაზე ხომ ერთი სიცოცხლე, ერთი ადამიანური სიცოცხლე დამოკიდებული».

"I warn you. You **must not make** a mistake If you do. I see the result clearly, a death".

«გაფრთხილებ, შეცდომა არ დაუშვა, თორემ მე აშკარად ვხედავ შედეგს – სიკვდილი!»

“Must+perfect infinitive” გამოხატავს შემდეგ მნიშვნელობებს: აუცილებლობას წარსულში; დარწმუნებულობას; ლოგიკური დასკვნით მიღწეულ დარწმუნებულობას, ეჭვს, ვარაუდს.

აღნიშნული შინაარსისათვის შესაბამისად ქართულში გამოყენებულია უნდა+II თურმეობითი:

"Whoever killed **must have had** a reason".

«უცნობ მკვლელს რაიმე მიზეზი უნდა ჰქონოდა».

"But of course if he believed them, it meant one of us, one of those five people round the table **must killed** her. It might ever me!"

«მაგრამ, როგორც ჩანს, მან ირწმუნა, რაც წერილებში ეწერა და, მამასადამე, სუფრასთან მსხდომი ხუთი ადამიანიდან ერთ-ერთი მისი ცოლის მკვლელი უნდა აღმოჩენილიყო. შეიძლება იგი მეც მკვლელად მთვლიდა».

"Because you do see, you that it she was killed, It **must have been** someone who at the table that night! You don't that, don't you?"

«იმიტომ, რომ, თუ როზმარი მოკლეს ეს უნდა ჩაედინა ერთ-ერთ მათგანს, ვინც იმ საღამოს მაგიდასთან იჯდა. ხომ შეთანხმებული?»

“Must+perfect infinitive”-ის შინაარსი გამოხატულია წყვეტილის ფორმითაც, რომელთანაც მოდალურ შინაარსს «ალბათ», «იქნებ», «თითქოს» მოდალური სიტყვები გადმოსცემენ. შესაბამისად, მნიშვნელობა _ ვარაუდი/ეჭვი/ალბათობა:

“And his uncle, I know, insists that he **must** carelessly **have mentioned** having them in his possession”.

“ზიძამისმა დაიჟინა, რომ თითქოს ფილიპმა ნართაულად გადაუკრა, ობლიგაციები ჩემთან არისო”.

"It's all very well, I remarked heardly, but that last answer **must have damned** your precious theory, srin as you please!"

«ყველაფერი წესრიგშია, _ აღვნიშნე გაცეცხლებულმა, _ მაგრამ იმ უკანასკნელმა პასუხმა ალბათ გაანადგურა თქვენივე საუკეთესო თეორია, გნებავთ დამცინეთ!»

"I think she **must have fallen** for him pretty badly".

«ვფიქრობ, რომ რუთს თავდავიწყებით შეუყვარდა ვაჟი».

აღნიშნული შინაარსი აწმყოს კავშირებითისა და უწყვეტლის ფორმებითაც გადმოიცემა.

"I know it **must have seemed** like that but I didn't mean it that way".

«შესაძლოა გარედან ყველაფერი ისე ჩანდეს, მაგრამ ცუდი არაფერი მითქვამს».

"Who was that men? Did he love Rosemary as much as she loved him? Surely he **must have done**".

«ვინ იყო ეს კაცი? უყვარდა თუ არა მას როზმარი ისევე, როგორც ქალი ეტრფოდა მას? იქნებ უყვარდა კიდევ!»

"What a stupid fool you **must have thought** me the other day".

«რა სულელიაო, ფიქრობდით ჩემზე, ალბათ, იმ დღეს».

"She supposed that, deep down, she **must have been feeling** just that. It was unfair".

«მან ივარაუდა, რომ სადღაც, გულის სიღრმეში, დიდი ხანია გრძნობდა ამას და ყოველივე ნამდვილი უსამართლობა იყო».

უწყვეტლის ფორმით გადმოიცემა ნატვრაც:

"It **must have been** nice when there were gold sovereigns".

”რა კარგი იქნებოდა ოქროს სოვერენი რომ მიეცა”.

“Must” მოდალურ ზმნას აქვს თავისი ეკვივალენტები: to be to, to have to.

ამათგან to be to უფრო ინარჩუნებს must-ის ფუნქციებს, ვიდრე have (got) to, რომელიც დამოუკიდებელ ზმნად ყალიბდება.

to be to+simple infinitive ფორმა წარსულში გამოიყენება მნიშვნელობით: თხოვნა, იძულება, აუცილებლობა, ვარაუდი, ეჭვი. ქართულში იგივე შინაარსი გადმოცემულია როგორც II კავშირებითის, ისე II თურმეობითის შემცველი კონსტრუქციებით:

"He said we **were not to wait** for him".

«მთხოვა, არ დაველოდოთ მას».

"How on earth **was he to keep** her quiet".

«როგორ აიძულოს ქალი, რომ გაჩუმდეს».

"Suppose she **were to get** pneumonia – people did after flu – a young friend of hers had died that way only last winter. It Rosemary **were to die**".

«ხომ შეიძლება, რომ როზმარის ფილტვების ანთება დაემართოს. ინფლუენციის შემდეგ ასეთი რამ ხდება ხოლმე. გასულ ზამთარს სანდრას ამხალგაზრდა მეგობარი

გარდაიცვალა. ამის გამო როზმარიც **რომ მოკვდეს**».

"I cut short his Idmentation, by suggesting that we should start for the camp. We **were to ride** there on camels".

«წუწუნი იმით შევაწყვეტინე, რმ შევთავაზე ბანაკის გზას დავდგომოდით. იქ აქლემებზე ამხედრებული **უნდა წავსულიყავით**».

(ვარიანტი) «წუწუნი აღარ ვაცალე, შევთავაზე, ახალვე არქეოლოგთა ბანაკში წავიდეთ-მეთქი. იქამდე აქლემებით **უნდა გვემგზავრა**».

"If Rosemary died childless, the estate **was to go** to Iris absolutely".

თუ როზმარი უშვილოდ გადაეგებოდა, მთელი ქონება აირისს **უნდა გადასცემოდა**».

"Not, of couse, at his inviting you. You are an old friend, I know. And you **were to have been** at the other party a year ago".

«რასაკვირველია, არა იმიტომ, რომ თქვენ მოწვეული ბრძანდებოდით. ვიცოდი, რომ ძველი მეგობრები ხართ და შარშან **უნდა დასწრებოდით** წვეულებას».

წარსული დროის ფორმა were to + perfect infinitive ვალდებულება/აუცლებლობის სემანტიკით ძირითადად გამოხატავს არშემდგარ მოქმედებას:

"If Rosemary **were to bring** out those letters – the letters he'd been asinine enough to write to her".

«მაგრამ როზმარი **აჩვენებდა** მას წერილებს _ სწორედ იმ წერილებს, რომლებიც ერთ დროს ჭკუადაკარგულმა სტივენმა გაუგზავნა».

II თურმობებითან ზოგჯერ «უნდა» ნაწილაკის ნაცვლად «რომ» და «იქნებ» არის გამოყენებული. ამ დროს იცვლება სემანტიკაც და უფრო ვარაუდის/ეჭვის/ალბათობის მნიშვნელობას იძენს:

"If anything **were to happen** to me, my wife would be left badly off".

«მე რომ რამე შემთხვეოდა, ჩემი მეუღლე შავ დღეში ჩავარდებოდა».

"Supposing he **were to tell** her that, after all, he loved his wife? No, she simple wouldn't believe it".

«იქნებ ეთქვა მისთვის, რომ ყველაფრის მიუხედავად, უყვარს თავისი მეუღლე. არა! უბრალოდ, არ დაიჯერებს ამას».

To be to-ს მნიშვნელობა ქართულში კიდევ ერთი მწკრივის – უწყვეტლის ფორმებს იგუებს შეუძლებლობის, იძულებითი ქმედების მნიშვნელობით:

"Sometaimes it had been rather dull in that house/ Tris **wasn't to come out**, officially until the following year".

«ზოგჯერ ამ სახლში ღრმა სევდა იპყრობდა; ოფიციალურ წლისთავამდე გაძლება ემბიმებოდა».

To have to გვხვდება როგორც must-ის ეკვივალენტად, ისე ნახევარმოდალის მნიშვნელობით.

ორივე ზმნა გადმოსცემს აუცილებლობას: must – სუბიექტურ აუცილებლობას (subjective neccessity) როდესაც აუცილებლობის წყარო თვითონ მოსაუბრის ნება-სურვილია, have to – ობიექტურ აუცილებლობას, როდესაც აუცილებლობა გარე წყაროდან მოდის მოსაუბრესთან.

To have to – ერთადერთი ნახევარ-მოდალია, რომელიც თანაბარი სიხშირით გამოიყენება როგორც სალაპარაკო ენაში, ასევე ლიტერატურაში და წერილობითი ფორმის რეგისტრებში.

იგი ფართოდ გამოიყენება თანამედროვე ინგლისურ ენაში, რაც არ გამორიცხავს

მისი დამოუკიდებელ ზმნად ჩამოყალიბების შესაძლებლობას.

To have to+simple infinitive-ის ფორმა ინგლისურში გვხვდება როგორც აწმყოში, ისე წარსულსა და მომავალში.

To have to-ს მომავლის მნიშვნელობით ქართულში, როგორც მოსლაოდნელი იყო, შეესაბამება უნდა+II კავშირებითის ფორები:

"You've got to tell me what you think – It it's possible".

«შენ უნდა მითხრა, რას ფიქრობ ამაზე, რამდენად შესაძლებელია ეს».

"I can see that. Don't look so skared, little girl. You've got to help me. You've got to remember every damned think you can".

«ასე შიშით ნუ შემომცქერი, ჩემ გოგონავ! შენ უნდა დამეხმარო, უნდა გაიხსენო ყველაფერი რაც შეგძლია».

Have to-ს ფორმები მომავლის გაგებით ხშირად ქართულში გამოიხატება უნდა+II თურმეობითის ფორმით:

"Iris had been quite willing, thankful not to have to make new plans".

«მადლობელი იყო რა იმის გამო, რომ ახალი გეგმა აღარ უნდა შეედგინა».

მოცემულ წინადადებაში აღარ უნდა გულისხმობს უკვე მომხდარის გამეორების არააუცილებლობას მომავალში.

Have to-ს წარსული დროის had to ფორმას ქართულში შეესაბამება უნდა+II თურმეობითი, სემანტიკური მნიშვნელობით – ვალდებულება /აუცილებლობა (რომელიც მოხდა ლაპარაკის მომენტამდე):

"There were certain interest. Certain families. You had to be sponsord".

«აქ ერთმანეთს ებრძოდნენ გარკვეული ინტერესები, გარკვეული საოჯახო კლანები. სტივენს აუცილებლად უნდა ეშოვნა მფარველი».

პასიური ფორმების ხმარება მოდალურ ზმნებთან სასაუბრო ენაში შედარებით იშვიათია, თუმცა გარკვეულ მოდალურ ზმნებთან ვნებითი გვარი აკადემიურ პროზაში მაინც გვხვდება.

"But **she had got to** think. She **had got to** remember. It might be important".

«მაგრამ მას **უნდა ეფიქრა** ახლა, მას **უნდა გაეხსენებინა**. ამას შესაძლოა დიდი მნიშვნელობა ჰქონოდა».

Had to ქართულში წყვეტილის ფორმებით გადმოდის. სემანტიკური მნიშვნელობა – ობიექტურად გაპირობებული აუცილებლობა/ვალდებულება, რაღაც ქმედებისა:

"Last year Victor Drake was in this country and in trouble and we **had to ship** him off to South America".

«შარშან ვიქტორ დრეიკი აქ იყო, მაშინ უსიამოვნებანი ჰქონდა სდა ცვენ იგი სამხრეთ ამერიკაში **გავაგზავნეთ**».

"It was so dark in the dining room of the house in Elvaston Square that they **had to have** the lights on for breakfast".

«ლევასტონ სკვერის სახლის სასდილოში ისე ბნელოდა, რომ საუზმის დროს **შუქის ანთება დასჭირდათ**».

მხოლოდ ერთი მაგალითი შეგვხდა, სადაც had to უწყვეტილით გვაქვს. სემანტიკური მნიშვნელობა ობიექტური აუცილებლობა/გაოცება, შეუძლებლობა (იძულებით ქმედება):

"I **had to keep** my eye on him".

«თვალს **ვეღარ ვწყვეტდი**».

Must-ის ეკვივალენტური Ought to მხოლოდ აწმყო დროის ფორმით არის წარმო-

დგენილი, მაგრამ შეუძლია გამოხატოს წარსული და მომავალი დროებიც. გვხვდება, როგორც simple infinitive-თან, ასევე perfect infinitive-თან.

Ought to+simple infinitive გამოხატავს: ვალდებულებას, რომელიც შეიძლება ვერ შესრულდეს, მორალურ ვალს; ბრძანებას, ტაქტიან რჩევას; ლოგიკური აუცილებლობას, ირონიულ საყვედურს, ერთგვარ რისხვას.

ასევე, ought to-ით გადმოცემული ვალდებულება უფრო შერბილებულია, ვიდრე must-ით.

"We really **ought to have** another man. There are four women".

«ოღონდ აუცილებლად მამაკაცი უნდა იყოს. ოთხი ქალი ვართ».

"We **ought to have** by return I must say it will be a great relief if you're right".

“პასუხს დაველოდოთ, თუ თქვენ ბრძანდებით, საქმე დიდად გამარტივდება”.

"A mocking voice saying" the sort of girl who **ought to marry** the Boss".

«თქვენ იმ ქალთაგანი ხართ, რომლებსაც შეფის ცოლობაზე უჭირავთ თვალი» – ნათლად გაახსენდა უცებ მისი სიტყვები”.

საყვედური (ერთგვარი აღშფოთებით):

"You **ought to be ashamed** of yourself".

«საკუთარი თავისა მაინც არ გრცხვენიათ”.

გაკვირვება, საყვედური:

"Not that she **ought to complain**, for really they had been very lucky".

«მაგრამ პირადად ლუცილას A მხრივ სასაყვედურო არაფერი აქვთ, მათ ოჯახს ბედი სწყალობს».

Ought to მომავლის მნიშვნელობით ქართულში მყოფადის მწკრივით გადმოიცემა.

მნიშვნელობა – აუცილებლობის შინაგანი უარყოფა, ვარაუდი, ტაქტიანი რჩევა,

თავაზიანი თხოვნა:

"You **ought to see** Iris Marle all the same ".

«არის მარლოსთან შეხვედრა მაინც მოგიწევთ».

“Victor said gently “you **ought to have more** confidence in yourself my dear girl! You could twist Georgeround your little finger”.

“მეტი თავდაჯერება გმართებთ, ძვირფასო გოგონავ – თავაზიანად უთხრა ვიქტორმა, შეგიძლიათ თითზე დაიხვიოთ ჯორჯი”.

"George, don't you think we **ought to put off** the party to – night?"

«ჯორჯ, ხომ არ აჯობებდა, დღევანდელი წვეულება გადაგვედო?»

Ought to+simple infinitive-ს წარსული მნიშვნელობით ქართულში გადმოსცემს უნდა+II თურმობითი ან მხოლოდ II თურმობითის ფორმა, სემანტიკური მნიშვნელობით – კითხვა/ვარაუდი/ექვი/შეშფოთება/ტაქტიანი რჩევა/თხოვნა:

"So kind of dear Colonek Rase and really she was so grateful – no idea **ought to do**".

«ძვირფასი პოლკოვნიკი რეისი ისე კეთილია, ლუცილა მისი მადლობელია. რა უნდა ექნათ მის გარეშე?»

Ought to + perfect infinitive ქართულში გადმოიცემა უწყვეტლით. მნიშვნელობა – წარსულში შეუსრულებელი აკრძალვა/ვალდებულება/მოვალეობა/აუცილებლობა:

"That's what you **ought to have done** with George. George ought not to have **married** that little ass Rosemary. He ought to have married you".

«სწორედ ამიტომ მუშაობდით თქვენ ჯორჯთან ეს პაწაწა როზმარი კი არ უნდა შეერთო არამედ თქვენ!»

კიდევ ერთი ზმნა, რომელიც «ვალდებულების» ჯგუფს განეკუთვნება, არის need,

იგი პოლიფუნქციური ზმნაა. გამოიყენება როგორც:

სრულმნიშვნელოვანი ზმნა (notional verb):

"He needs your help? Does he need your help? He doesn't need your help? Doesn't he need your help?" (მას სჭირდება შენი დახმარება).

როგორც კატენატიური ზმნა (catenative verb):

"He **needs** to go now".

მოდალური "need" – ძირითადად გამოიყენება კითხვით და უარყოფით ფორმებში.

needn't+simple infinitive-ი გამოხატავს აუცილებლობისა და ვალდებულების არარსებობას: მომავლის მნიშვნელობით მას ქარულში შეესატყვისება უნდა+II კავშირებითი (ზოგჯერ ნაწილაკ «უნდას» გარეშე):

"At least he **need not think** again".

«მას გადაწყვეტილი ჰქონდა ადარ ეფიქრა ამაზე».

"Suddenly voicing his thoughts, Stephan said a\sharply, "we **needn't go**".

«სტივენის ფიქრებმა უცრად გაგლიჯეს ზღურბლი და მას წამოცდა: «ჩვენ არ უნდა წავიდეთ!»».

ზოგადი დასკვნები

ინგლისურ-ქართული მოდალური ფორმების შედარებითმა ანალიზმა გამოავლინა ეკვივალენტობა, რომელიც მოსალოდნელია ნებისმიერ ენებს შორის. ეკვივალენტობა ეხება როგორც სემანტიკური, ისე გრამატიკული და ლექსიკური საშუალებების შესაბამისობას ორ, სტრუქტურულად განსხვავებულ, ენაში.

მოდალობის კატეგორიის ურთიერთშესაბამისობის დასადგენად ჩვენთვის ამოსავალი იყო სემანტიკა. ამ თვალსაზრისით მასალის შედარებამ წარმოაჩინა ის საერთო და ის განსხვავებული, რომელიც მოდალობასთან დაკავშირებით იჩენს თავს. საერთოა, მაგალითად, ზოგადი სემანტიკური კატეგორიების **შესაძლებლობისა და ვალდებულება/აუცილებლობის** – არსებობა ორივე ენაში. განსხვავებულია როგორც მათი სემანტიკური ნიანუსები, ისე მათი გამოხატვის საშუალებები და ხერხები.

ასე, მაგალითად, შესაძლებლობის გამოსახატავად (სხვა მოდალურ ზმნებთან ერთად) გამოყენებულია მოდალური ზმნები *can* და *may*. *Can* მოდალური ზმნით გამოხატულია სუბიექტის ფიზიკური ან მენტალური შესაძლებლობა, *may* კი გამოხატავს შესაძლებლობას, რომელიც ობიექტურ ფაქტორებზეა დამოკიდებული. ეს არის მათი ძირითადი მნიშვნელობა. მაგრამ აღნიშნული მოდალური ზმნები (ისევე, როგორც მოდალური ზმნები საერთოდ) გამოირჩევიან პოლისემანტიზმით და ბევრ მსგავსებას ავლენენ შინაარსში, რის გამოც მათი სემანტიკური ველები საგრძნობლად იკვეთება⁵. ანალოგიური მნიშვნელობით ქართულში გამოყენებულია «შეძლება» ზმნა (როგორც ფინიტური, ისე არაფინიტური ფორმებით). «შეძლება» ფიზიკურ/სუბიექტურ და ობიექტურ შესაძლებლობას ვერ ანსხვავებს: მე შემიძლია – მაქვს ამის უნარი ან მაქვს უფლება, საშუალება... მდიდარი სემანტიკური ნიუანსების გადმოცემა ხერხდება მოდალური სიტყვების, მოდალური ნაწილაკების, გრამატიკული ფორმების, კავშირების, ნაწილაკების, ლექსიკური საშუალებების გამოყენებით. მაგ., უარყოფით ფორმებში სხვა სურათია: ძირითადი ზმნა, რომელთანაც დაკავშირებულია ზმნური მნიშვნელობა, უარყოფით ფორმებში წარმოდგენილია არამოდალური მწკრივებით. «შეძლების» განსხვავებულ მოდალურ მნიშვნელობებს უარყოფითი ნაწილაკები – არ, ვერ, ნუ (არ გავაკეთებ, ვერ გავაკე-

---

⁵ სწორედ ეს არის მოდალობების ეპისტემურ და დეონტიურ კლასებად დალაგების დროს წარმოქმნილი სიმნელების მიზეზი, რაც სერიოზულად უშლის ხელს მათ ზუსტ კლასიფიკაციას.

თებ, ნუ გააკეთებ...) გადმოგვცემენ. ასევე უარყოფითი ნაწილაკები აზუსტებენ კითხვითი ფორმების მოდალურ მნიშვნელობას (არ გააკეთებ? ვერ გააკეთებ?).

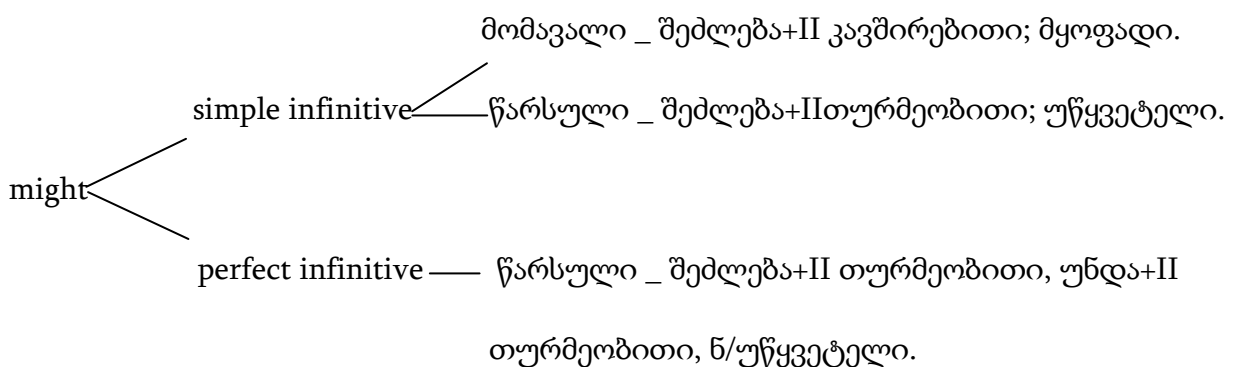
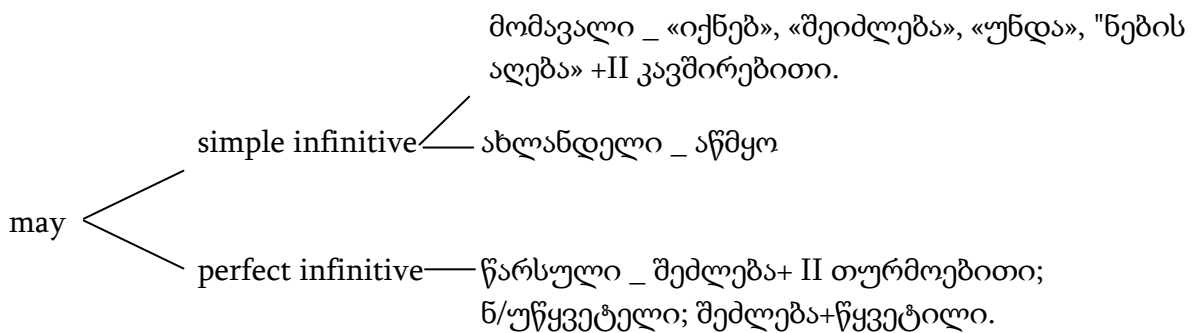
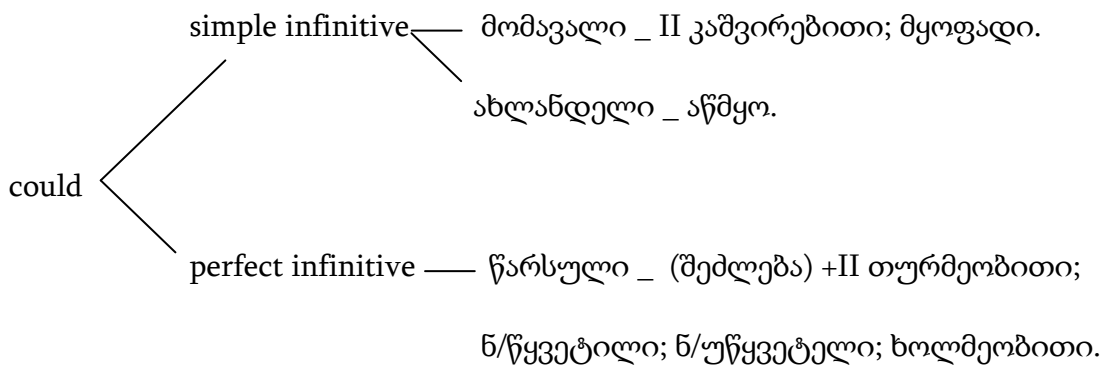
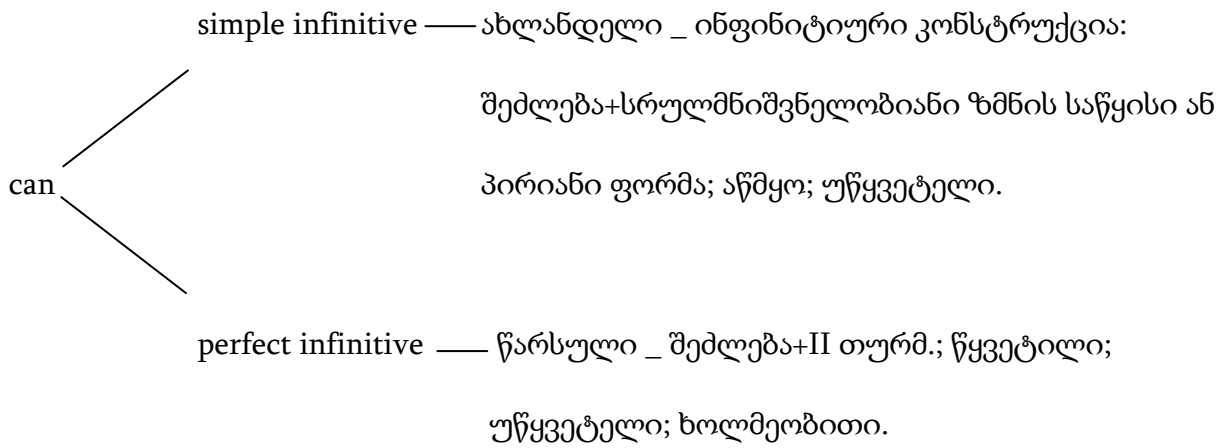
ინგლისურში მოდალურ ზმნებს დროული განსხვავება (გარდა მცირე გამონაკლისისა) არა აქვთ მკაფიოდ გამოხატული.

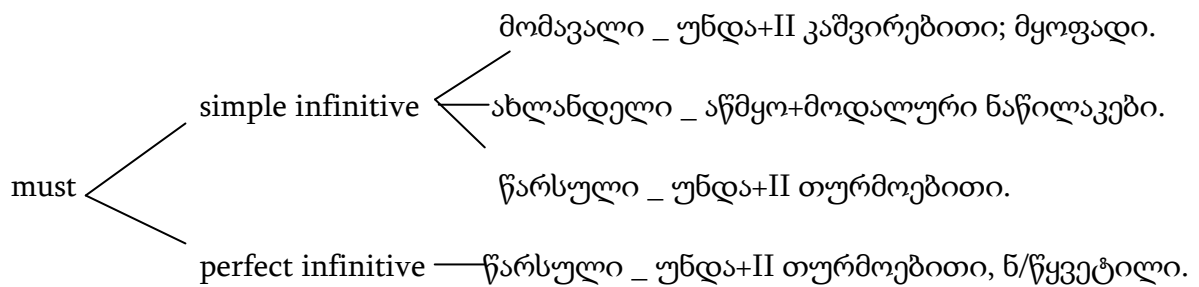
ჩვენს მიერ განხილულ ცენტრალურ მოდალურ ზმნებს, გარდა must-ისა, აქვთ ნამდვირად მარკირებული ფორმები: can-could, may-might, მაგრამ მათ შორის დროული განსხვავება თითქმის მოშლილია. თუ ამ ზმნათა perfect infinitive-ის ფორმები მეტ-ნაკლებად რჩებიან წარსული დროის ფარგლებში, simple infinitive-ის ფორმები თანაბრად აღნიშნავენ ახლანდელ, მომავალ და წარსულ დროებს და ხშირად ერთსა და იმავე შინაარსობრივ მასალას მოიცავენ. ასევეა must, რომელიც უცვლელად გვხვდება სამივე დროში. შესაბამისი ფორმალური განსხვავებები გამოყენებულია უფრო განსხვავებული სემანტიკური ნიუანსების გადმოსაცემად.

ქართულში არსებითად განსხვავებული სურათი გვაქვს. დროული განსხვავებები (წარსული, ახლანდელი, მომავალი) შენარჩუნებულია და სემანტიკურ ოპოზიციებში ისინი რაიმე შესამჩნევ როლს არ თამაშობენ (შდრ. შეიძლება წერა, შეიძლებოდა წერა, შეეძლება წერა, შეეძლებოდა წერა, შეეძლო, წერა, შეძლებია წერა).

რაც შეეხება ინგლისურ-ქართულ გრამატიკულ ეკვივალენტებს, გადმოცემული დროების და გამოყენებული მწკრივების თვალსაზრისით, ამ სფეროში ზოგადად შეიძლება რამდენადმე რეგულარული კანონზომიერებების დადგენა. წარმოვადგენთ მხოლოდ ცენტრალურ მოდალურ ზმნათა გრამატიკულ შესატყვისებს:

მომავალი _ შეძლება+II კავშ.; მყოფადი

წარმოდგენილი ცხრილიდან ჩანს, ძირითად გრამატიკულ შესატყვისობას ქმნის ძირითადად II თურმობითისა და II კავშირებითის ფორმები, შესაბამისად _ მყოფადისა და ნამყოს გამოსახატავად. კავშირებითის ფორმები გამოიყენება მოდალურ სიტყვებთან და მოდალურ ნაწილაკებთან ერთად (უმტესწილად) და დამოუკიდებლად, მათ გარეშე. არამოდალური ფორმებიც (დროული შესაბამისობის მეტ-ნაკლები დაცვით) გვხვდება მოდალური სიტყვებისა და ნაწილაკების დართვით, რაც აუცილებელი ჩანს მოდალური შინაარსის გადმოსაცემად. არამოდალური ფორმით მათი გამოყენება ხშირად განპირობებულია კონტექსტით.

სათარგმნი ენისა და თარგმანის ენის შედარებისას ყურადღებას იქცევს ის სხვაობაც, რომელიც მათ შორის შეინიშნება. თარგმანის ენა (ყოველ შემთხვევაში, ჩვენს ხელთ არსებული მასალის მიხედვით) მოდალურობის გამოხატვის თვალსაზრისით უფრო შეზღუდულია, ვიდრე ორიგინალური მწერლობის ენა. იგი რამდენადმე ხელოვნურობის შთაბეჭდილებას ტოვებს, რაც სათარგმნი ენის ზეწოლით (ნაწილობრივ, მთარგმნელის ფაქტორით) შეიძლება აიხსნას.

გამოყენებული ლიტერატურა

არაბული, 1984 _ ა. არაბული, ზმნის ფორმათა სემანტიკური ანალიზისათვის (თხრობითი კილოს ნაკვთები). _ საქართველოს სსრ მეცნ. აკად.

- ენათმეცნიერების ინსტიტუტის VI სამეცნ. სესიის მასალები, თბ., 1984.
- ბაიბერი და სხვ., 1999 – D. Biber, S. Johansson, G. Leech, S. Conrad, E. Finegan, Longman Grammar of Spoken and witten English, 1999.
- ბალი, 1955 – Ш. Балли, Общая лингвистика и вопросы французского языка, пер. с франц., М., 1955.
- ბარხუდაროვი, 1975 – Л. С. Бархударов, Язык и перевод, М., 1975.
- ბენვენისტი, 1974 –Э. Бенвенист, Общая лингвистика, пер. с. франц., М., 1974.
- ბუდაგოვი, 1958 – Р. А. Будагов, Введение в науку о языке, М., 1958.
- გამყრელიძე და სხვ., 2003 – თ. გამყრელიძე, ზ. კიკნაძე, ი. შადური, ნ. შენგელია, თეორიული ენათმეცნიერების კურსი, თბ., 2003.
- გაჩეჩილაძე, 1959 – გ. გაჩეჩილაძე, მხატვრული თარგმანის თეორიის საკითხები, თბ., 1959.
- გესი, არდი, 1989 – С. Гэсс, Дж. Ард, Овладение вторым языком и онтология языковых универсалий, – "Новое в зарубежной лингвистике", вып. XXV, М., 1989.
- გოგოლაშვილი, 1988 – გ. გოგოლაშვილი, ქართული ზმნის უცვლილების სისტემა, თბ., 1988.
- გორელოვი, 2003 – И. Н. Горелов, Избранные труды по психолингвистике, М., 2003.
- გოქსაძე, 1993 – L. S. Goksadze, Catenative Relation and Problems Connected with Non-finite Forms of the Verbs in Modern English. – The Herald of the Doctorate Sumblitted to Gain the Doctor’s Degree in Philology, Tbilisi, 1993.

- გოქსაძე, ბოლქვაძე, მამაცაშვილი, გიგინეიშვილი, 1998 – L. Gokhsadze, S. Bolkvadze, N. Mamatsashvili, M. Gigineishvili, "An advanced course in current English". Tbilisi University Press, Tbilisi, 1998, volume 2.
- ერმოლაევა, 1977 – Л. С. Ермолаева, Типология системы склонения в современных германских языках, "Вопросы языкознания", №4, 1977.
- ზალევსკაია, 1999 – А. А. Залевская, Введение в психолингвистику, М., 1999.
- ზვერევა, 1983 – Е. А. Зверева, Научная речь и модальность, Л., 1983.
- იაკობსონი, 1963 – Р. Якобсон, Типологические исследования и их вклад в сравнительно-историческое языкознание, Сб. "Новое в лингвистике", вып. III, М., 1963.
- იმედაძე, 1979 – Н. В. Имедадзе, Экспериментально-психологические исследования овладения и владения языком, Тб., 1979.
- კარტოზია, 1995 – ა. კარტოზია, ენა, ტექსტი, თარგმანი. სადისერტაციო მაცნე ფილოლოგიის მეცნ. დოქტ. სამეცნ. ხარისხის მოსაპოვებლად, თბილისი, 1995.
- კეკელიძე, 1951 – კ. კეკელიძე, მთარგმნელობითი მეთოდი ძველ-ქართულ ლიტერატურაში და მისი ხასიათი, «ლიტერატურული ძიებანი», ტ. VII, 1951.
- კემბრიჯის გრამატიკა, 2002 – R. Huddleston, G. K. Pullum, "The Cambridge Grammar of the English Language", Cambridge University Press, 2002.
- კეტფორდი, 1989 – Дж. К. Кэтфорд, Обучение английскому языку как иностранному, "Новое в зарубежной лингвистике", вып. XXV, М., 1989.
- კვაჭაძე, 1993 – ლ. კვაჭაძე, «ქართული ენა», გამომცემლობა «რუბიკონი», თბ., 1993, ლიტ. – რესპუბლიკური ცენტრი.

- კვერკი და სხვ., 1985 – R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech, J. Svartvik, A Comprehensive Grammar of the English Language. L. and N.Y., 1985.
- კოლშანსკი, 1961 – Г. В. Колшанский, О содержании языковой категории модальности. – "Вопросы языкознания", №1, 1961.
- კოსერიუ, 1989 – Э. Косериу, "Контрастивная лингвистика и перевод: их соотношение". "Новое в зарубежной лингвистике", вып. XXV, М., 1989.
- ლიაპონი, 1990 – М. В. Ляпон, Модальность. – Лингвистический энциклопедический словарь, М., 1990.
- ლუისი, 1986 – M. Lewis, The English Verb. An Exploration of Structure and Meaning, 1986.
- ნათაძე, 1986 – მ. ნათაძე, ინგლისურ-ქართული და გერმანულ-ქართული შეპირისპირების ლინგვისტიკური პრობლემები, თბ., 1986.
- ნიკელი, 1989 – Г. Никкель, Контрастивная лингвистика и обучение иностранным языкам. – "Новое в зарубежной лингвистике", вып. XXV, М., 1989.
- პალმერი, 1995 – F. R. Palmer, Mood and Modality, 1995.
- პაპიძე, 1979 – ა. პაპიძე, მესამე კავშირებითი თანამედროვე ქართულ სალიტერატურო ენაში. – «ქართული სიტყვის კულტურის საკითხები», წგ. II, თბ., 1979.
- პაპიძე, 1983 – ა. პაპიძე, მყოფადის კავშირებითის ნაკვთისათვის ქართულში. – «ქართული სიტყვის კულტურის საკითხები», წგ. V, თბ., 1983.
- პაპიძე, 1987 – ა. პაპიძე, კილოს კატეგორია და კავშირებითის ნაკვთთა ფუნქციები თანამედროვე სალიტერატურო ქართულში. საკანდ. დისერტაცია, თბ., 1987.
- პაპიძე, 1988 – ა. პაპიძე, მყოფადის ხოლმეობითი თანამედროვე ქართულში. – ქართული სიტყვის კულტურის საკითხები», წგ. VIII, თბ., 1988.

- სამსონოვი, 1979 – В. Ф. Самсонов, К анализу гипотезы Куайна о неопределенности перевода. – "Тетради переводчика", вып. 16, М., 1979.
- საყვარელიძე, 2001 – ნ. საყვარელიძე, თარგმნის თეორიის საკითხები (ლინგვისტური და ექსტრალინგვისტური ფაქტორები), თბ., 2001.
- სოროკინი, 1977 – Ю. А. Сорокин, Роль этнопсихологических факторов в процессе перевода. – Сб. Национально-культурная специфика речевого поведения, М., 1977.
- სოსიური, 2002 – ფ. დე სოსიური, ზოგადი ენათმეცნიერების კურსი, თარგმნ. ფრანგ., 2002.
- ფანჯიკიძე, 1995 – დ. ფანჯიკიძე, თარგმნის ახალი თეორიები და სტილის ეკვივალენტობის პრობლემა, თბ., 1995.
- შანიძე, 1973 – ა. შანიძე, ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლები, I, თბ., 1973.
- შვეიცერი, 1985 – А. Д. Швейцер, Социолингвистические основы теории перевода. – "Вопросы языкознания", №5, 1985.
- ჩიქობავა, 1998 – არნ. ჩიქობავა, ქართული ენის ზოგადი დახასიათება. თბ., 1998.
- ჩხუბიანიშვილი, 1972 – დ. ჩხუბიანიშვილი, ინფინიტივის საკითხისათვის ძველ ქართულში, თბ., 1972.
- ძიძიგური, 1940 – შ. ძიძიგური, კონიუნქტივის კატეგორია რაჭულში უძველესი ქართულის მესამე პირის სუბიექტური სუფიქსის პრობლემასთან დაკავშირებით. – აკად. ნ. მარის სახელობის ენის, ისტორიისა და მატერიალური კულტურის ინსტიტუტების მოამბე, V-VI, თბ., 1940.

ჯორბენაძე, 1984 – ბ. ჯორბენაძე, ქართული ზმნის ფორმოზრივი და ფუნქციური ანალიზის პრინციპები. – საქ. სსრ მეცნ. აკად. ენათმეცნიერების ინსტიტუტის XI სამეცნიერო სესიის მასალები, თბ., 1984.

ჯორბენაძე, 1982 – ბ. ჯორბენაძე, ნაზმნარი მოდალური ელემენტები ქართულში. – «ქართული სიტყვის კულტურის საკითხები», წგ. X, თბ., 1982.

ჯვარშეიშვილი, 1983 – Р. Г. Джваршеишвили, Экспериментальное исследование психологической проблемы художественного перевода. – "Психология речи и некоторые вопросы психолингвистики", III, Тб., 1983.

